

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Augustė NAVADUNSKIENĖ
Vadybos studijų programos studentė

**JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO
SISTEMA IR PRIEMONĖS VIETOS SAVIVALDOJE:
PAKRUOJO RAJONO ATVEJIS**
Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Augustė NAVADUNSKIENĖ

**JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMA
IR PRIEMONĖS VIETOS SAVIVALDOJE: PAKRUOJO RAJONO
ATVEJIS**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Vadyba (N200)

Specializacija – Viešasis administravimas

Darbo vadovė:
prof. dr. Diana ŠAPARNIENĖ

Teigiū, kad magistro darbas, kurį teikiu Vadybos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Navadunskienė A., (2015). Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema ir priemonės vietos savivaldoje: Pakruojo rajono atvejis. Darbo vadovė: prof. dr. D. Šaparnienė. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra, 68 psl.

SANTRAUKA

Šiame magistro darbe analizuojami jaunimo užimtumo politikos, kaip viešosios politikos sudedamosios dalies klausimai, atskleidžiant jaunimo užimtumo politikos sampratą bei bendrą būklę Lietuvoje ir kai kuriose Europos Sąjungos šalyse. Aptariamas jaunimo politikos, kartu ir jaunimo užimtumo politikos, teisinis reglamentavimas, atlikta jaunimo užimtumo politikos sistemos ir priemonių analizė. Pagrindinis darbo tikslas – ištirti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje sistemą ir priemonių raišką, numatant galimas jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo vietos savivaldoje tobulinimo kryptis.

Siekiant įgyvendinti darbe iškeltą tikslą ir šiam tikslui įgyvendinti suformuluotus uždavinius, naudoti mokslo literatūros, dokumentų ir teisinės bazės analizės metodai, empiriniam tyrimui pasirinkti kokybinio tyrimo strategijos metodai – struktūruotas interviu ir kokybinė turinio analizė, . Pastarieji metodai leido atskleisti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistemą ir priemonių raišką Pakruojo rajono savivaldybėje. Išnagrinėta, kaip specialistai vertina savivaldybei priskirtą jaunimo užimtumo funkciją, šios politikos sistemą, jaunimo užimtumo politikos sistemos dalyvių dalyvavimą įgyvendinant jaunimo politiką, institucijų ir organizacijų bendradarbiavimą. Nagrinėta, ar pakankamai skiriama dėmesio jaunimui, jo įsidarbinimo galimybėms; kokios aktyvios darbo rinkos priemonės yra efektyviausios rajono jaunimui; ar jaunimas žino ir dalyvauja jam skirtose priemonėse; kaip specialistai vertina atvirąjį jaunimo centrą; ar jaunimui nėra svetima savanorystė, kokios naujos jaunimo užimtumo kryptys, lėšos, skiriamos jaunimo reikalams.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad visi specialistai teigiamai vertina savivaldybei priskirtą jaunimo užimtumo funkciją, teigia, jog veikia efektyvi sistema, tačiau dar ne visos institucijos įsitraukia į politikos įgyvendinimą, mažai institucijų ir organizacijų bendradarbiauja tarpusavyje, skiriamas nepakankamas dėmesys jaunimui. Kaip efektyviausia priemonė jaunimo užimtumui buvo įvardyta – savanorystė. Įvairios institucijos teikia informaciją jaunimui apie jam skirtas priemones, taip pat ši informacija yra skelbiama interneto svetainėse, tačiau jaunimas mažai žino apie jam skirtas priemones. Pakruojo atvirasis jaunimo centras veikia vienerius metus, dar ne visos institucijos gali vertinti šio centro veiklą, nes dar nepradėta bendradarbiauti. Nemažai jaunimo dalyvauja jam skirtose priemonėse ir programose, tačiau jaunimui trūksta motyvacijos ir atsakomybės. Savanorišką veiklą Pakruojo rajone dar reikia skatinti, mažai jaunimo žino apie savanorystės naudą. Dauguma specialistų mano, kad nauja jaunimo užimtumo politikos kryptis turėtų būti savanorystė, taip pat darbo įgūdžių įgijimas, verslumo skatinimas. Skiriama ne pakankamai lėšų jaunimo užimtumui.

Navadunskienė A., (2015) The system and measures of youth employment policy in the local government: the case of Pakruojis district. Supervisor: Assoc. prof. D. Šaparnienė. Šiauliai University. Department of Public Administration. p. 68

SUMMARY

In this master's thesis the component issues of youth employment policy and general condition of it in Lithuania as well as European Union countries are analyzed. Moreover, the legal regulation, the system and tools of youth employment policy in local government are discussed. The main aim of this work is to investigate how the system of youth employment policy is put into practice and how the municipality of Pakruojis district foresees possible ways of its improvement.

Analytical methods of fiction and law documents were used in order to accomplish the aim of the work. Furthermore, the methods of qualitative strategy were chosen for the empirical research, that is a structured interview and a qualitative analysis of the content. These methods help to reveal the system of youth employment policy in the municipality of Pakruojis district and the assessment of the function assigned to this municipality as well as the collaboration of institutions and organizations. The issues of the work also deal with the attention given to the youth, their options to employ and what measures of labor market are the most effective for the youth. It is also important to find out if these measures and volunteering are known to young people and what new finances are appointed.

An empirical study showed that all specialists positively assess the function of the youth employment assigned to this municipality and claim that the system is affective. Nevertheless, not all institutions involve into the realization of this policy and not many of them co-operate but volunteering was identified as the most affective measure. Various institutions as well as websites provide information about youth employment. A public youth center in Pakruojis functions for one year but not all institutions may evaluate the work of this center because there is no co-operation. The majority of young people participate in various programs but they lack motivation and responsibility. Voluntary activities in Pakruojis district have to be promoted because young people do not know the benefit of volunteering. In conclusion, many specialists believe that volunteering should be the direction of youth employment policy as well as skill acquisition and entrepreneurship.

TURINYS

ĮVADAS	8
1. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKA VIEŠOSIOS POLITIKOS KONTEKSTE	12
1.1. Viešosios politikos teorinis diskursas jaunimo užimtumo politikos aspektu	12
1.2. Jaunimo politikos vystymas, plėtojant užimtumo politiką	14
1.3. Bendra jaunimo užimtumo situacija Lietuvoje	17
1.4. Jaunimo užimtumo politikos reglamentavimas Lietuvoje	22
2. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS VIETOS SAVIVALDOJE	24
2.1. Jaunimo užimtumo politikos vietos savivaldoje sampratos ir struktūros ypatumai	24
2.2. Jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančių institucijų taikomos užimtumo priemonės	29
2.3. Tarpžinybinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo įtaka jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo procese	34
3. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMOS IR PRIEMONIŲ PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODOLOGIJA	38
3.1. Tyrimo teorinis pagrindas ir metodai	38
3.2. Tyrimo instrumentas	39
3.3. Tyrimo imties charakteristikos	41
4. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMOS IR PRIEMONIŲ PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATAI	42
4.1. Jaunimo užimtumas Pakruojo rajone	42
4.2. Jaunimo užimtumo politikos sistema ir ją įgyvendinančių priemonių raiška	44
4.3. Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo vietos savivaldoje tobulinimo kryptys	47
IŠVADOS	59
REKOMENDACIJOS	61
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	62
PRIEDAI	69

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pagrindinės institucijos organizuojančios ir prižiūrinčios jaunimo politiką Lietuvoje....	15
2 lentelė. Užimtumo sąvokos teorinės interpretacijos.....	22
3 lentelė. Regioninę jaunimo politiką įgyvendinančios institucijos.....	25
4 lentelė. Jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo lygių skalė.....	26
5 lentelė. Atvirų jaunimo centrų, jaunimo erdvių, jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų teikiamos paslaugos jaunimui.....	31
6 lentelė. Interviu naudoti klausimai.....	38
7 lentelė. Duomenys apie specialistus.....	42
8 lentelė. Gyventojų skaičius Pakruojo rajono savivaldybėje.....	44
9 lentelė. Savivaldybės jaunimo užimtumo politiką reglamentuojantys teisės aktai ir kiti dokumentai.....	45
10 lentelė. Pakruojo rajono savivaldybės vertinimo apibendrinimas.....	47
11 lentelė. Struktūrizuoto interviu kategorijos ir subkategorijos.....	48
12 lentelė. Savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo politikos funkcija.....	48
13 lentelė. Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema.....	49
14 lentelė. Institucijų įsitraukimas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą.....	50
15 lentelė. Institucijų bendradarbiavimas.....	51
16 lentelė. Dėmesys jaunimui.....	52
17 lentelė. Aktyvios darbo rinkos priemonės.....	53
18 lentelė. Informacijos apie jaunimui siūlomas priemones sklaida.....	54
19 lentelė. Pakruojo rajono atvirojo jaunimo centro veikla.....	54
20 lentelė. Jaunimo dalyvavimas.....	55
21 lentelė. Jaunimo savanoriškumas.....	56
22 lentelė. Naujos jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptys.....	56
23 lentelė. Lėšos, skiriamos jaunimo užimtumo politikai.....	58

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas	Stadijinis politinio proceso modelis.....	13
2 paveikslas	Jaunimo politikos įgyvendinimo sritys.....	16
3 paveikslas	18-29 m. jaunimas mieste ir kaime 2014 m.....	19
4 paveikslas	Darbo paieškos užsentyje (migracijos į užsienį) priežastys.....	20
5 paveikslas	Jaunimo (15-24 m.) užimtumas.....	20
6 paveikslas	15-24 m. jaunimo nedarbo lygis pagal apskritis.....	21
7 paveikslas	Jaunimo (iki 25 m.) nedarbo lygis ES šalyse.....	22
8 paveikslas	Užimtumo didinimo teorinių prielaidų struktūra.....	25
9 paveikslas	Ekonominių priežasčių ir socialinių pasekmių schema.....	26
10 paveikslas	Integruota jaunimo politika vietos lygmeniu.....	27
11 paveikslas	Aktyvios darbo rinkos priemonės.....	31
12 paveikslas	Pagrindiniai verslumo elementai.....	33
13 paveikslas	Tarpžinybinio bendradarbiavimo įgyvendinimo procesas.....	37

IVADAS

Darbo aktualumas: Jaunimo¹ išskirtinumas sietinas ne tik su amžiumi, bet ir su asmens gyvenimo laikotarpiu, kai integruojamasi į visuomenę, bręstama, tampama nepriklausomais, bandoma įsitvirtinti darbo rinkoje, kuriama šeima ir socialinė, materialinė padėtis. Siekiant padėti jaunam žmogui įsitvirtinti visuomenėje parengta Lietuvos jaunimo politikos baltoji knyga, priimtas Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (2003 m. gruodžio 4 d.; toliau – Jaunimo politikos pagrindų įstatymas), numatantis jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą, inicijuojami jaunimo situacijos tyrimai Lietuvos ir savivaldybių mastu, įgyvendinamos kelios su jaunimo politikos plėtra susijusios programos. Jaunimo politikos pagrindų įstatyme įtvirtinti regioninės jaunimo politikos pagrindai. Regioninė jaunimo politika yra vienas aktualiausių jaunimo politikos klausimų, kuriam daug dėmesio skiria ne tik valstybinės ir savivaldybių institucijos, bet ir paties jaunimo organizacijos.

Nagrinėti jaunimo užimtumą yra labai svarbu. 2012 - 2016 m. Vyriausybės programoje teigiama: „Darbas yra pagrindinė vertybė ir gerovės šaltinis, todėl visokeriopai remsime darbo vietų kūrimą, kvalifikacijos kėlimą ir persikvalifikavimą, švietimą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad būtų pasiektas kuo didesnis gyventojų užimtumas. Kryptinga užimtumo didinimo politika yra esminė kovos su ekonomikos krize sąlyga. Esamų darbo vietų išsaugojimas ir būtinas naujų darbo vietų kūrimas yra esminė nedarbo mažinimo ir pragaištingos emigracijos sustabdymo sąlyga. Pramonės, smulkiojo ir vidutinio verslo, žemės ūkio, paslaugų, mokslo ir inovacijų, viešajame sektoriuose – visur bus kuriamos darbo vietos“. Todėl, keičiantis valstybės politinei, ekonominei, socialinei aplinkai, valstybė ir visuomenė išgyvena itin sparčių kaitų procesus, atsiranda naujų iššūkių ir veiksmų, kurie daro įtaką jauniems žmonėms, o kartu ir jaunimo užimtumo politikai, tad reikia numatyti ir įgyvendinti kompleksines priemones, padėsiančias plėtoti jaunimo galimybes.

Jaunimo užimtumą būtina nagrinėti toje aplinkoje, kur jis gyvena, mokosi, dirba, leidžia laisvalaikį. Kiekviena Lietuvos savivaldybė išsiskiria tam tikromis konkrečiomis gamtinėmis, demografinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, kurios apibūdina regioną ir išskiria jį iš kitų, todėl kiekvienos savivaldybės priemonės jaunimo užimtumui didinti turi būti vykdomos pagal esamą savivaldybės situaciją. Siekiant stiprinti jaunimo politikos (kartu ir jaunimo užimtumo politikos) įgyvendinimą savivaldybių teritorijose, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (toliau – Vietos savivaldos įstatymas) 7 straipsnyje nustatyta, kad vaikų ir jaunimo teisių apsauga priskirta prie valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) funkcijų. Ypač daug dėmesio reikia

¹ Lietuvos Respublikos jaunimo pagrindų įstatyme (2003) jaunas žmogus yra laikomas nuo 14-29 m., tačiau šiame darbe apibrėžiamas jaunimas nuo 18 iki 29 m. amžiaus, laikantis nuostatos, kad tokio amžiaus jaunuoliai jau yra baigę bendrojo lavinimo, aukštesniojo ar aukštojo mokslo mokyklą ir siekia įsitvirtinti darbo rinkoje.

skirti „kaimiškosioms“ savivaldybėms, nes Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2011 m. atliktu kokybės vertinimu atskleista, jog geriausios prielaidos įgyvendinti jaunimo politiką yra sukurtos didžiuosiuose Lietuvos miestuose Vilniaus miesto ir Kauno miesto savivaldybėse, o kaimo savivaldybėse, kurios sudaro daugumą (32 iš 60 savivaldybių), jaunimo politikos padėtis yra ypač problemiška².

Atskirus darbo rinkos, užimtumo politikos klausimus nagrinėjo ne vienas mokslininkas: B. Martinkus (2002), D. Beržinskienė (2005), V. Gražulis (2008), B. Gruževskis (2009), J. Moskvina (2011), L. Okunevičiūtė-Neveauskienė (2011), R. Rudžinskienė (2012), I. Žemaitytė (2011) savo darbuose analizavę darbo rinkos, užimtumo pokyčius ir jų tendencijas, gyventojų užimtumą, žmogiškųjų išteklių reikšmę.

Darbo problema. Nepaisant svarbos kuriant socialinę politiką, užimtumo priemonės daugelyje Europos valstybių gana ilgą laiką buvo nevertinamos. Daug dėmesio buvo skiriama problemoms, atsiradusioms dėl aukšto nedarbo lygio, bet daug mažiau – priemonėms, kurios pirmiausia galėtų padėti šį lygį mažinti. Taip atsitiko todėl, kad nedarbas buvo traktuojamas kaip ekonomikos, o ne socialinės politikos problema, o užimtumo priemonės ir tarnybos – kaip ekonomikos politikos instrumentas, bet ne socialinių paslaugų sistemos dalis (Moskvina, Okunevičiūtė-Neveauskienė, 2011).

Žemas jaunimo užimtumo lygis yra pagrindinė jaunimo skaičiaus mažėjimo Lietuvoje priežastis, dauguma jų šiuo metu pasirenka itin dažną kelią – emigruoja į užsienį. Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2013 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 630 tūkst. 14–29 metų amžiaus jaunuolių. Per metus jaunimo sumažėjo 13,5 tūkstančio. Šio amžiaus asmenys sudarė 21 procentą visų šalies gyventojų. Dėl sudėtingos jaunimo integracijos į darbo rinką atsiranda darbo jėgos papildymo rinkoje problemų, prarandama dalis potencialaus bendrojo vidaus produkto, nesurenkama mokesčių, tenka padengti nedarbo kaštus ir papildomus asignavimus, susiduriama su socialine ir politine įtampa, darbo vertybių nuosmukiu, teisėtvarkos pažeidimais, sveikatos apsaugos kaštais, alkoholizmu, padidėjusiu ištuokų ir savižudybių skaičiumi. Be to, kaip teigia užimtumo politikos analitikai, socialiniai nuostoliai, palyginti su ekonominiais nedarbo nuostoliais, yra kur kas skaudesni visuomenei (Bajoriūnienė ir kt. 2011).

Jaunimo užimtumas yra ypač opi problema ne tik jaunuolio šeimai, bet ir visai valstybei. Pasak Europos Sąjungos tarybos, išlaidos, tenkančios jaunimui, kuris nesimoko ir nedirba sudaro 1,2 proc. BVP. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos naujai priemonei „Jaunimo užimtumo ir motyvacijos skatinimas“ skirta 2 mln. Eur Europos socialinio fondo lėšų, dar 9 mln. Eur padidintos lėšos programai „Ieškančių darbo asmenų integracija į darbo rinką“. Valstybė vykdo įvairius projektus,

² Regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015-2017 m. veiksmų planas. [žiūrėta: 2014-09-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lvkk.lt/uploads/File/kiti/RJPveiksmuplanas%281%29.pdf>

finansuojamus iš Europos Sąjungos lėšų, jaunimo užimtumui didinti, tačiau statistikos duomenys dar kelia susirūpinimą, ypač mažesniuose rajonuose. 2014 m. valstybės išlaidos socialinei apsaugai sudarė 38,9 proc. biudžeto. Padidinus jaunimo užimtumą šie skaičiai gerokai sumažėtų ir teiktų akivaizdžią naudą valstybei.

2002 m. rugsėjo 24 d. priimtas Vietos savivaldos įstatymo pakeitimas turėjo didelės įtakos jaunimo užimtumo politikai vietos savivaldoje. Šiuo įstatymo pakeitimu buvo įtvirtinta, kad vaikų ir jaunimo teisių apsauga tapo valstybės (perduota savivaldybėms) funkcija. Nuo 2003 m. pradėta kurti jaunimo politikos sistema vietos savivaldoje, atsirado jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybė, savivaldybių reikalų taryba, pamažu kurėsi ir kitos institucijos jaunimo politikai formuoti ir įgyvendinti. Jaunimo užimtumo politiką svarbu analizuoti toje aplinkoje, kurioje gyvena, mokosi ir dirba jaunas žmogus, todėl ši politika yra tiriama savivaldybės lygiu.

Tyrimo problema, išreikšta probleminiais klausimais:

1. Kaip plėtojama regioninė / vietos savivaldos jaunimo užimtumo politika šiandienos valstybėje?
2. Kokia yra jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema vietos savivaldoje?
3. Su kokiomis problemomis ir kliūtimis susiduria vietos savivalda įgyvendindama jaunimo užimtumo politiką?
4. Kokių priemonių įgyvendinimas veiksmingiausiai prisidėtų plėtojant jaunimo užimtumą?

Tyrimo objektas. Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema ir priemonės.

Tyrimo tikslas: Ištirti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje sistemą ir priemonių raišką bei numatyti galimas jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo vietos savivaldoje tobulinimo kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriniu požiūriu išnagrinėti jaunimo užimtumo politikos vietą viešosios politikos teorijų kontekste, atskleisti jaunimo užimtumo vietos savivaldoje sampratos ir struktūros ypatumus, jaunimui taikomas aktyvias darbo rinkos priemones;
2. Išanalizuoti jaunimo užimtumo politiką reglamentuojančius teisės aktus;
3. Atlikti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje sistemos analizę, identifikuojant užimtumo politikos įgyvendinimo priemonių stipriąsias ir problemines sritis;
4. Išnagrinėti jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančių priemonių Pakruojo rajono savivaldybėje raišką;

5. Numatyti galimas jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo vietos savivaldoje tobulinimo kryptis, pagrindinį dėmesį skiriant priemonių, skatinančių jaunimo užimtumą, plėtros galimybėms.

Darbe taikomi metodai: mokslinės literatūros, teisės aktų, strateginių dokumentų analizė. Struktūrizuotas interviu, kokybinė (content) turinio analizė.

Teorinis darbo reikšmingumas: apibendrinti jaunimo užimtumo politiką reglamentuojantys įstatymai. Mokslinėje literatūroje jaunimo užimtumo politikos sistema mažai nagrinėta, todėl šio darbo teorinį reikšmingumą rodo atskleista jaunimo užimtumo politikos sistema bei aptariamoms priemonėms padedančios jaunimo užimtumui.

Praktinis darbo reikšmingumas: darbe atlikta jaunimo užimtumo politikos sistemos ir priemonių raiškos analizė rodo jaunimo užimtumo politikos sistemos privalumus ir trūkumus, esamą situaciją, esamų priemonių naudingumą, bendrą situaciją Pakruojo rajone ir galimas politikos tobulinimo kryptis.

Ginamasis teiginys:

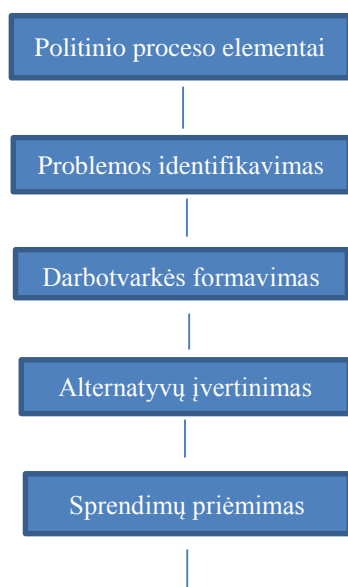
Lietuvoje nacionaliniu mastu yra sukurta institucinė sistema jaunimo užimtumo politikai įgyvendinti, tačiau sistemoje apibrėžtos priemonės vietos savivaldoje nėra optimaliai panaudojamos.

JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKA VIEŠOSIOS POLITIKOS KONTEKSTE

1.1. Viešosios politikos teorinis diskursas jaunimo užimtumo politikos aspektu

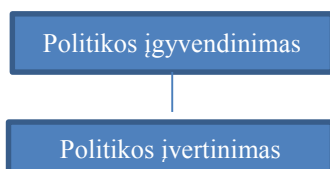
Darbe nagrinėjama jaunimo užimtumo politika kuri yra viena iš prioritetinių viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo dalių. Atsižvelgiant į tai teorinei analizei pasirinktos viešosios politikos teorijos, nagrinėjančias jaunimo politikos klausimus. Pasak A. Raipos (2002), viešojo politika dažniausiai apibūdinama kaip valstybės valios išraiška, valdžios veikla ir tos veiklos priežastys bei sprendimų priėmimas ir jų įgyvendinimas. Kitaip sakant, terminas „viešojo politika“ dažniausiai vartojamas norint apibūdinti valdžios institucijų, oficialių asmenų elgseną, veiksmus bei veiklos kurso pasirinkimą ir praktinį jo įgyvendinimą politikos procese (Raipa, 2002). A. Šerikova (2013) viešąją politiką apibūdina kaip vyriausybės bandymą spręsti visuomenės problemas. Vyriausybė – viešosios politikos formuotoja ir įgyvendintoja, tad nuo vyriausybės priimtų sprendimų priklauso, kaip visuomenėje bus paskirstytos vertybės (Šarkutė, 2013). Anot T. Dye'o, svarbiausias viešosios politikos keliamas klausimas yra „ką valdžia daro, kodėl ji tai daro ir ką ji tuo pakeičia“³. Praplėsdamas B. Guy'us Petersas priduria, kad viešojo politika yra vyriausybės veiklos rezultatas, nesvarbu, veikiant tiesiogiai ar per tarpininkus, nes turi įtakos piliečių gyvenimui.⁴

Siekiant jaunimo užimtumo viešosios politikos kontekste, būtina sukurti tinkamą teisinę bazę ir užtikrinti efektyvų administracinį jos vykdymą. Norint formuoti atitinkamą viešąją politiką, būtina išskirti politikos proceso etapus, juos stebėti, analizuoti. Šios politikos esmė – iškilusios problemos sprendimas pagal politikos formavimo stadijas. Viešosios politikos procesą sudaro šeši pagrindiniai elementai (žr. 1 pav.).

³ Parsons W, Viešojo politika: politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas, Vilnius: Eugrimas, 2001.

⁴ Gerston L.N, Public Policy Making Process and Principles, Armonk, NY, 1997.

1 pav. Politinio proceso modelis pagal stadijas

Šaltinis: A. Šerikova (2013)

Nors skirtingi autoriai (T. Dye, P. A. Sabatier) neigiamai vertina šį politikos proceso modelį, tačiau jis palengvina politikos suvokimą.

L. Šarkutė (2009), cituodama H. Lasswelį (1936) teigia, kad tikslinga tirti politinius sprendimus, nes nuo aukščiausios šalies valdžios priimtų sprendimų priklauso, kaip visuomenėje paskirstomos vertybės, koks bus tolesnis viešosios politikos įgyvendinimas. Politiką minėtas mokslininkas apibrėžė kaip dalyvavimą – priimant svarbiausius šalies sprendimus ir gebėjimą įgyta politinę galia daryti norimą įtaką kitiems žmonėms, o pats sprendimų priėmimas analizuojant politikos mokslus suprantamas kaip procesas, kai, atsižvelgiant į įvairias politines, ekonomines, socialines ir kitas aplinkybes ir remiantis prieinama informacija, pasirenkama tam tikra viešosios politikos alternatyva spręsti tam tikrą problemą ir siekti tikslo.

L. Schillemansas ir M. Bouverne-De Bie pateikia keletą sąlygų reikalingų dalyvavimui viešojoje politikoje užtikrinti (Kačianauskaitė, 2013):

1. Suteikta galimybė dalyvauti visuose viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo etapuose.
2. Dalyvavimas svarstant pagrindinius, o ne šalutinius klausimus.
3. Dalyvavimas turi apimti įsipareigojimą.
4. Dalyvavimas privalo turėti aiškų poveikį viešajai politikai.

Šie autoriai išskiria keturis viešosios politikos etapus ir kartu pabrėžia, kad į kiekvieną šio proceso etapą svarbu įtraukti jaunus žmones arba jaunimo organizacijų atstovus formuojant ir įgyvendinant jaunimo politiką:

1. Pasiruošimas darbui (darbotvarkės sudarymas) – sudaromi iniciatyviniai komitetai, rengiamos veiklos schemos, vertinami ankstesni jaunimo politikos planai.
2. Siūlymai (politikos formulavimas) – renkami duomenys apie jaunimo užimtumą, mokymąsi, laisvalaikio ir gyvenimo kokybę, sveikatą ir kt. Suformuluojamos išvados, numatomi tikslai ir priemonės.
3. Grįžtamasis ryšys bei geriausio sprendimo paieška ir priėmimas – šiame etape didesnės žmonių grupės parengtos išvados ir tikslai yra perduodami iniciatyvinėms grupėms, kurias sudaro su jaunimu dirbantys arba jauni žmonės. Šiame etape koreguojamas ir yra parengiamas

jaunimo politikos planas, kuris turi būti perduotas jaunimo reikalų tarybai svarstyti ir galiausiai savivaldybės tarybai patvirtinti.

4. Įgyvendinimas. Šiame etape įgyvendinami parengto plano tikslai. Kiekvienais metais yra parengiamas metinis planas ir darbo ataskaita. Ne mažiau svarbu yra komunikuoti ir konsultuotis su suinteresuotomis šalimis įgyvendinant šį planą.

Sąlygos jaunimui dalyvauti svarstant viešosios politikos sprendimus turėtų atitikti jaunimo poreikius, – t. y., būti jiems suprantamos, priimtinos. Sukūrus tinkamas sąlygas, susiformuoja asmeninio ir socialinio poveikio viešajai politikai jausmas ir kuriama tinkama gyvenimo kokybė.

Apibendrinant galima teigti, kad viešosios politikos kūrimo procesas suvokiamas kaip įvairių tarpusavio sąveikų bei formalių ir neformalių ryšių struktūra, padedanti įgyvendinti politinius sprendimus tarptautiniu, nacionaliniu ir vietos lygmenimis.. Todėl analizuojant jaunimo užimtumo politika, kaip viena iš viešosios politikos sričių, svarbu suprasti skirtingų institucijų tikslus bei uždavinius politikai įgyvendinti. Nuo valdžios institucijų, jų priimtų sprendimų priklauso kaip bus formuojama jaunimo užimtumo politika Lietuvoje.

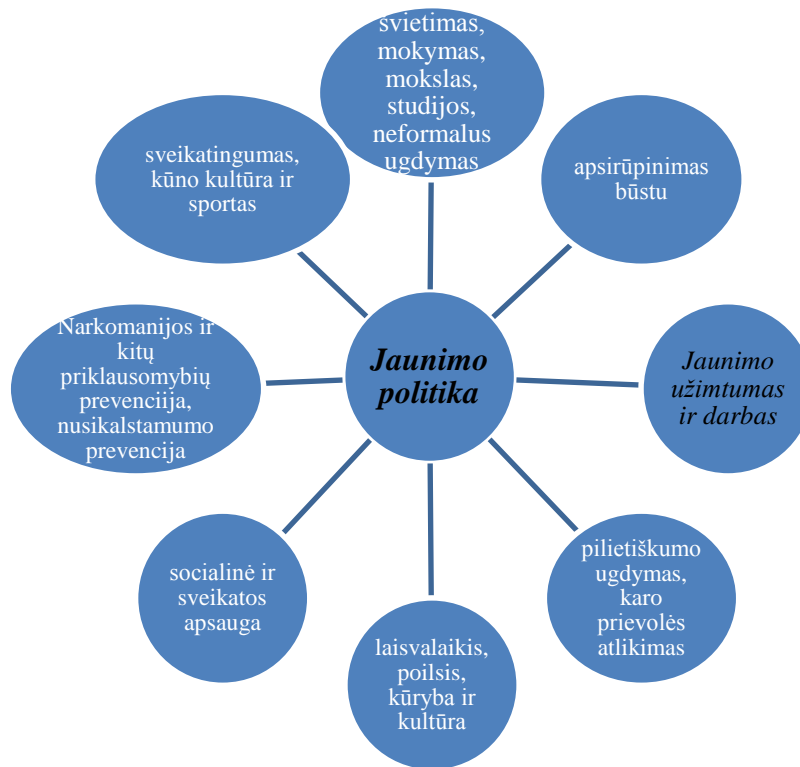
1.2. Jaunimo politikos vystymas, plėtojant užimtumo politiką

Šio darbo įvadinėje dalyje buvo minima, kad analizuojamas jaunimas nuo 18-29 m. amžiaus. Skirtinguose teisės aktuose jaunimo amžiaus apibrėžiamas skirtingai. Jaunas žmogus Jaunimo politikos pagrindų įstatyme apibrėžiamas kaip asmuo nuo 14 iki 29 metų. Eurostat statistinėje knygoje jaunas amžius yra nuo 15 iki 29 metų. Statistikos Departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės jaunimą sieja su 16 amžiaus riba, kai kiekvienas Lietuvos Respublikos pilietis privalo turėti asmens tapatybės kortelę. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme⁵, kaip ir 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje⁶, vaikystės pabaiga siejama su 18 metų amžiaus riba. Todėl darbe analizuojamas jaunimas remiantis Vaiko teisių apsaugos įstatymu ir Jungtinių Tautų vaikų teisių konvencija.

Nagrinėjant jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą, būtina analizuoti jaunimo politiką, kuri susideda iš skirtingų jaunam žmogui labai svarbių sričių: jaunimo užimtumas ir darbas, pilietiškumo ugdymas, karo prievolės atlikimas, laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra, socialinė ir sveikatos apsauga, narkomanijos ir kitų priklausomybių prevencija, nusikalstamumo prevencija, sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas, švietimas, apsirūpinimas būstu.

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. kovo 14 d. „Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas“ Nr. I-1234. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26397. [žiūrėta 2015-02-24].

⁶ Vaiko teisių konvencija. 1989 m. lapkričio 20 d. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=19848&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2015-02-24].

2 pav. Jaunimo politikos įgyvendinimo sritys

Šaltinis: Jaunimo politikos pagrindų įstatymas.

Pagal Jaunimo pagrindų įstatymą jaunimo politika – kryptinga veikla, kuria sprendžiamos jaunimo problemos ir siekiama sudaryti palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei ir jo integravimuisi į visuomenės gyvenimą, taip pat veikla, kuria siekiama visuomenės ir atskirų jos grupių supratimo bei tolerancijos jauniems žmonėms.

Jaunimo politika pabrėžiama kaip integrali valstybės veikla, nes jaunimo interesų ir poreikių galima rasti daugelyje atskirų viešosios politikos sričių. Jaunimo politiką galima apibūdinti kaip sistemų ir priemonių visumą, siekiančią kuo palankesnių sąlygų asmeninei jauno žmogaus brandai ir sėkmingai integracijai į visuomenę (Kučikas, 2005).

Šiuolaikinė jaunimo politika plėtojama dviem pagrindinėmis kryptimis (Jaunimo politika Lietuvoje, 2010):

- jaunimo interesų užtikrinimas atskirose viešosios politikos srityse – švietimas ir mokslas, kultūra, sportas, darbas ir užimtumas, būstas, sveikata ir kt.;
- jaunimo veiklos plėtra, – t. y. neformalusis jaunimo ugdymas (-is), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti (savanoriškumas, savarankiškumas, savivalda). Neformalųjį jaunimo ugdymą gali (ir privalo) vykdyti valdžios įsteigtos neformaliojo švietimo ir kultūros įstaigos, pvz., savivaldybių jaunimo laisvalaikio centrai, sporto centrai, jaunimo centrai, kultūros centrai seniūnijose.

Lietuvos jaunimo politikos baltojoje knygoje (2001) yra išskirti pagrindiniai jaunimo politikos tikslai:

1. skatinti intelektualios, pilietiškos, demokratiškos ir atsakingos asmenybės formavimąsi;
2. skatinti jaunimo integraciją į visuomenės politinį, ekonominį, pilietinį, socialinį, akademinį ir kultūrinį gyvenimą;
3. motyvuoti jauną žmogų aktyviai dalyvauti jaunimo veikloje.

Jaunimo politika įgyvendinama pagal šiuos principus (jaunimo politikos pagrindų įstatymas):

- 1) pariteto – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei jaunimo organizacijoms yra atstovaujama po lygiai;
- 2) subsidiarumo – sprendimai, susiję su jaunimu, turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra efektyviausi;
- 3) tarpžinybinio koordinavimo – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, spręsdamos su jaunimu susijusius klausimus, bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje;
- 4) dalyvavimo – su jaunimu susiję klausimai sprendžiami jaunimui dalyvaujant ir derinant su jaunimu ar jaunimo organizacijų atstovais;
- 5) informavimo – valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei jaunimo organizacijos informuoja jaunimą jam aktualiais klausimais priimtina ir prieinama forma;
- 6) savarankiškumo – jaunimas pats renkasi veiklos sritį, formuoja jos tikslus, aktyviai joje dalyvauja ir atsako už tikslų įvykdymą;
- 7) savanoriškumo – jaunimas dalyvauja pasirinktoje jaunimo veiklos srityje savo noru ir niekieno neverčiamas;
- 8) savivaldos – jaunimas savo veikloje nustato šios veiklos tikslų įgyvendinimo būdus, formą, atsakomybę ir įvertinimą;
- 9) bendravimo ir bendradarbiavimo – Lietuvos jaunimo organizacijos bendrauja ir bendradarbiauja su Lietuvos ir užsienio jaunimo organizacijomis, valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis, kitais fiziniais ir juridiniais asmenimis.

Jaunimo politika Lietuvoje yra nauja ir lanksti veiklos sritis, pradėta plėtoti tik nuo 1990 metų kai pradėjo aktyviai kurtis jaunimo organizacijos. Lietuvos Respublikos Seimas 1996 metais patvirtino Valstybinę jaunimo politikos koncepciją, kuri teisiškai įtvirtino jaunimo veiklą. Jaunimo politiką organizuojančių ir valdančių institucijų sistema Lietuvoje įtvirtinta nacionaliniu ir vietos lygmenimis.

Pagrindinės institucijos, organizuojančios ir prižiūrinčios jaunimo politiką Lietuvoje

Institucija	Pagrindinės funkcijos
<u>Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai</u>	Koordinuoja pavaldžių institucijų, atsakingų už darbą su jaunimu bei jaunimo užimtumą, veiklą; bendradarbiauja su darbdavių organizacijomis ir profesinėmis sąjungomis, su viešojo ir privačiojo sektorių organizacijomis, savivaldybėmis ir nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens jaunimo organizacijomis.
<u>Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos</u>	Koordinuoja valstybės institucijų ir įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, rengia ir įgyvendina valstybės jaunimo politikos programas ir priemones bei analizuoja jaunimo, jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų būklę Lietuvoje.
<u>Lietuvos darbo birža</u>	Organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja teritorinių darbo biržų, jaunimo darbo centrų veiklą.
<u>Lietuvos jaunimo organizacijų tarva (Lijot)</u>	Atstovauja jaunimo interesams ir formuoja jaunimo politiką.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje pateikta informacija.⁷

Itin svarbus aspektas jaunimo politikos srityje yra institucinė sistema, kuri įtvirtinta įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Jaunimo politiką organizuojančių ir prižiūrinčių institucijų sistema Lietuvoje yra įtvirtinta nacionaliniu ir vietos lygmenimis. Pagrindinės institucijos nacionaliniame lygmenyje veikia ir įstatymų leidžiamajame, ir vykdomajame valdžioje.

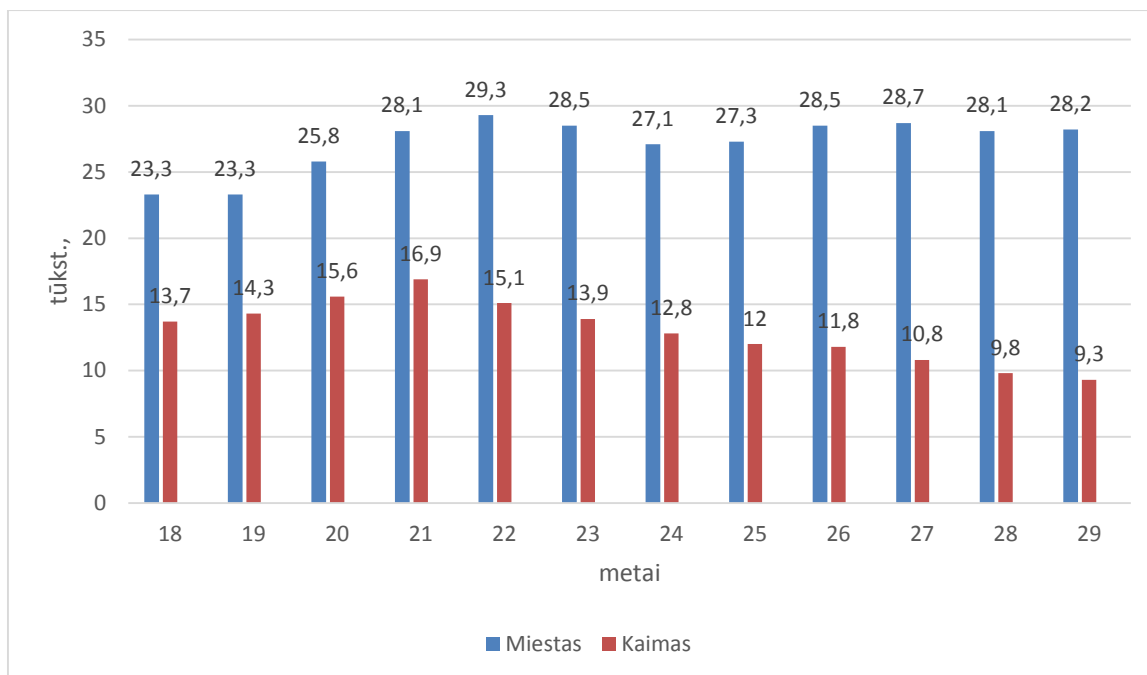
Jaunimo politika apima svarbiausias sritis, kurios padeda jaunam žmogui įsitvirtinti visuomenėje. Jaunimo politika yra įgyvendinama principais, kurių pagrindinis aspektas jaunimo dalyvavimas. Yra kelios pagrindinės institucijos, kurios organizuoja ir prižiūri jaunimo politiką. Šios institucijos veikia įstatymų leidžiamajame ir vykdomajame valdžioje.

1.3. Bendra jaunimo užimtumo situacija Lietuvoje

Analizuojant jaunimo užimtumo politiką būtina apžvelgti dabartinę jaunimo užimtumo situaciją skirtinguose Lietuvos rajonuose ir bendrą Lietuvos užimtumo vidurkį Europos Sąjungos šalyse.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2013 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 631 tūkst. jaunuolių (14-29 m. amžiaus), jie sudarė 21 proc. visų šalies gyventojų. Per dešimtmetį jaunuolių sumažėjo net 145 tūkst. arba 18,7 proc. Mieste 14 – 29 m. amžiaus gyventojų buvo du kartus daugiau nei kaime: mieste gyveno 422 tūkst., kaime – 209 tūkst. 18 – 29 metų amžiaus gyventojų pasiskirstymas 2014 m. pavaizduotas 3 paveiksle.

⁷ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. [žiūrėta 2014-08-21]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/jaunimo-politika.tml#principai>

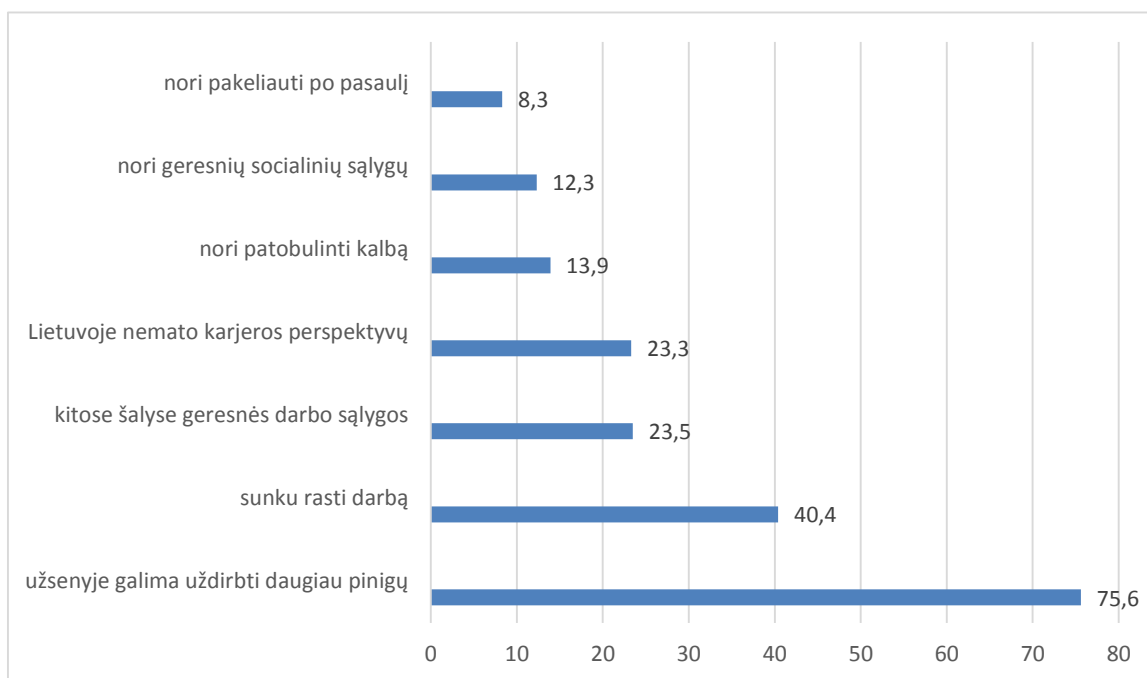
3 pav. 18-29 m. jaunimas mieste ir kaime 2014 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.⁸

Jaunimo nuo 22 m., gyvenančio kaime, mažėja, tai kelia grėsmę mažesniems šalies rajonams. Dauguma jaunimo, baigusio mokslus, nebegrįžta gyventi į kaimą. Mieste gyvenančio jaunimo nuo 20 m. amžiaus daugėja ir šis skaičius svyruoja nedaug.

2012 metais iš Lietuvos emigravo 19,8 tūkst. jaunų (14 – 29 m. amžiaus) šalies gyventojų – jie sudaro beveik pusę (48 proc.) visų emigrantų. 2010–2012 metais atliktų Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakytų jaunimo problematikos tyrimų rezultatai pateikti 4 paveiksle.

⁸ Lietuvos statistikos departamentas. [žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: http://www.jrd.lt/uploads/2014%20MP%20konferencija%20pranesimai/Lietuvos_jaunimo_statistinis_portretas.pdf

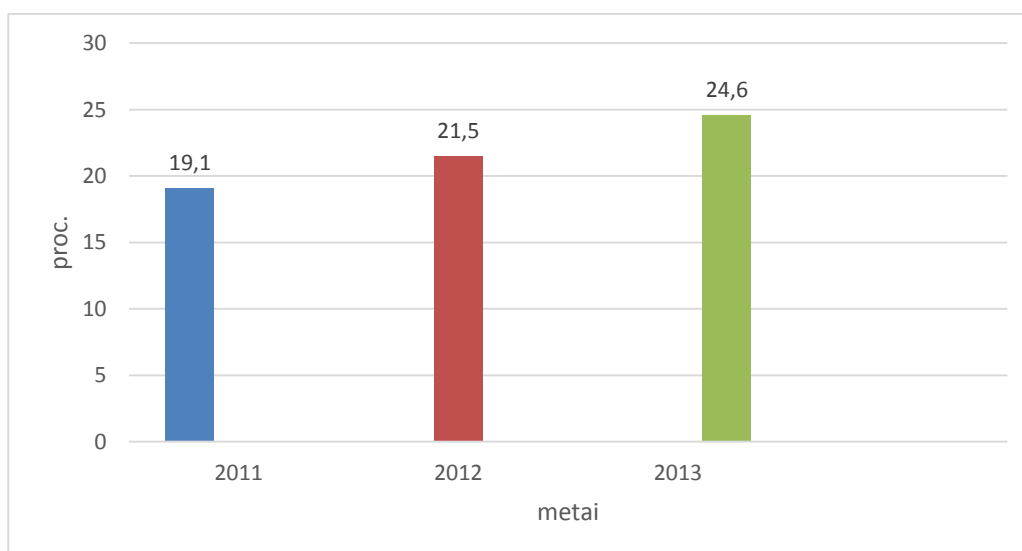

4 pav. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys, proc.

Šaltinis: Jaunimo reikalų departamento duomenys.

Tyrimo rezultatai rodo, kad jauniems žmonėms svarbiausia emigracijos priežastis – didesnis atlyginimas užsienio šalyse. Sunkumai susirasti darbą paminėti beveik per pus rečiau (40 proc.). Geresnės darbo sąlygos ir karjeros perspektyvos buvo svarbios ketvirtadaliui apklaustųjų.

Statistikos departamento duomenimis, jaunimo (15 – 24 m.) užimtumas truputį didėjo ir 2013 m. pasiekė 24,6 proc.

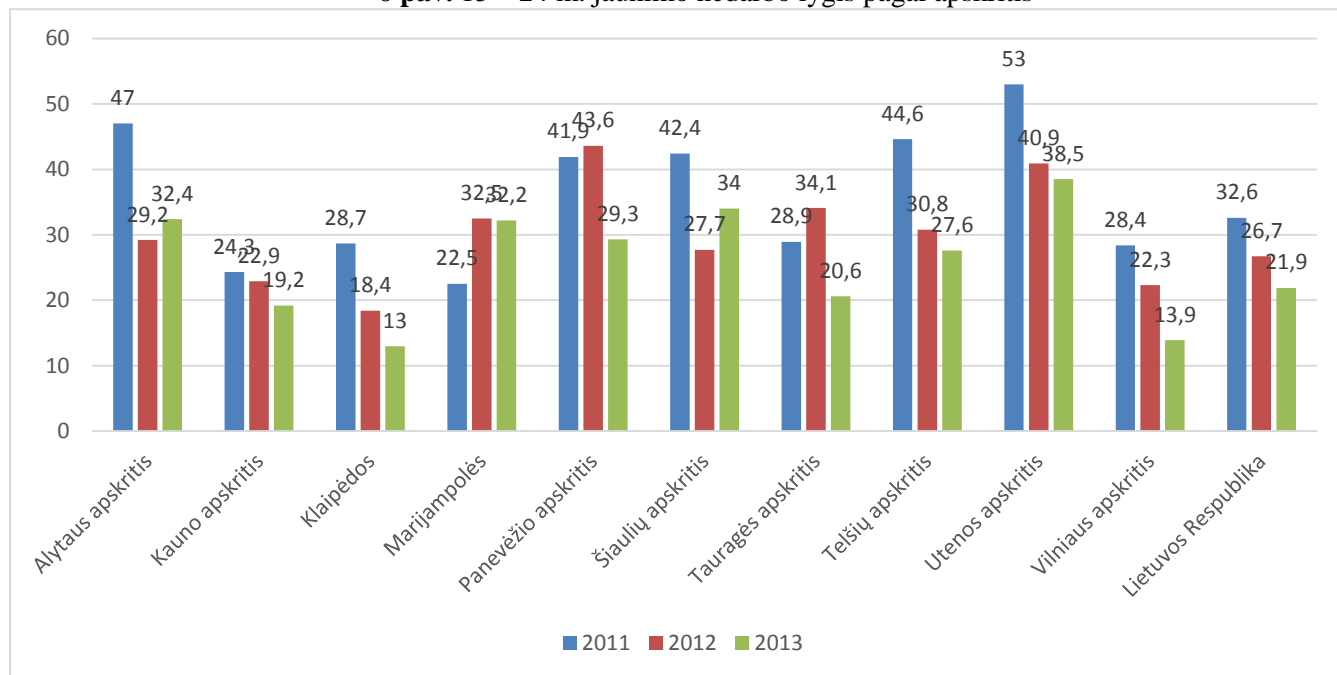
5 pav. Jaunimo (15 – 24 m.) užimtumas

Šaltinis: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija.⁹

⁹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija. [žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/darbo-rinka-uzimtumas/uzimtumo-ir-darbo-z6qc/uzimtumas-ir-nedarbas.html>

Lietuvos apskrityse jaunimo nedarbo lygis skiriasi. Didžiausias nedarbo lygis Alytaus, Utenos, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse.

6 pav. 15 – 24 m. jaunimo nedarbo lygis pagal apskritis

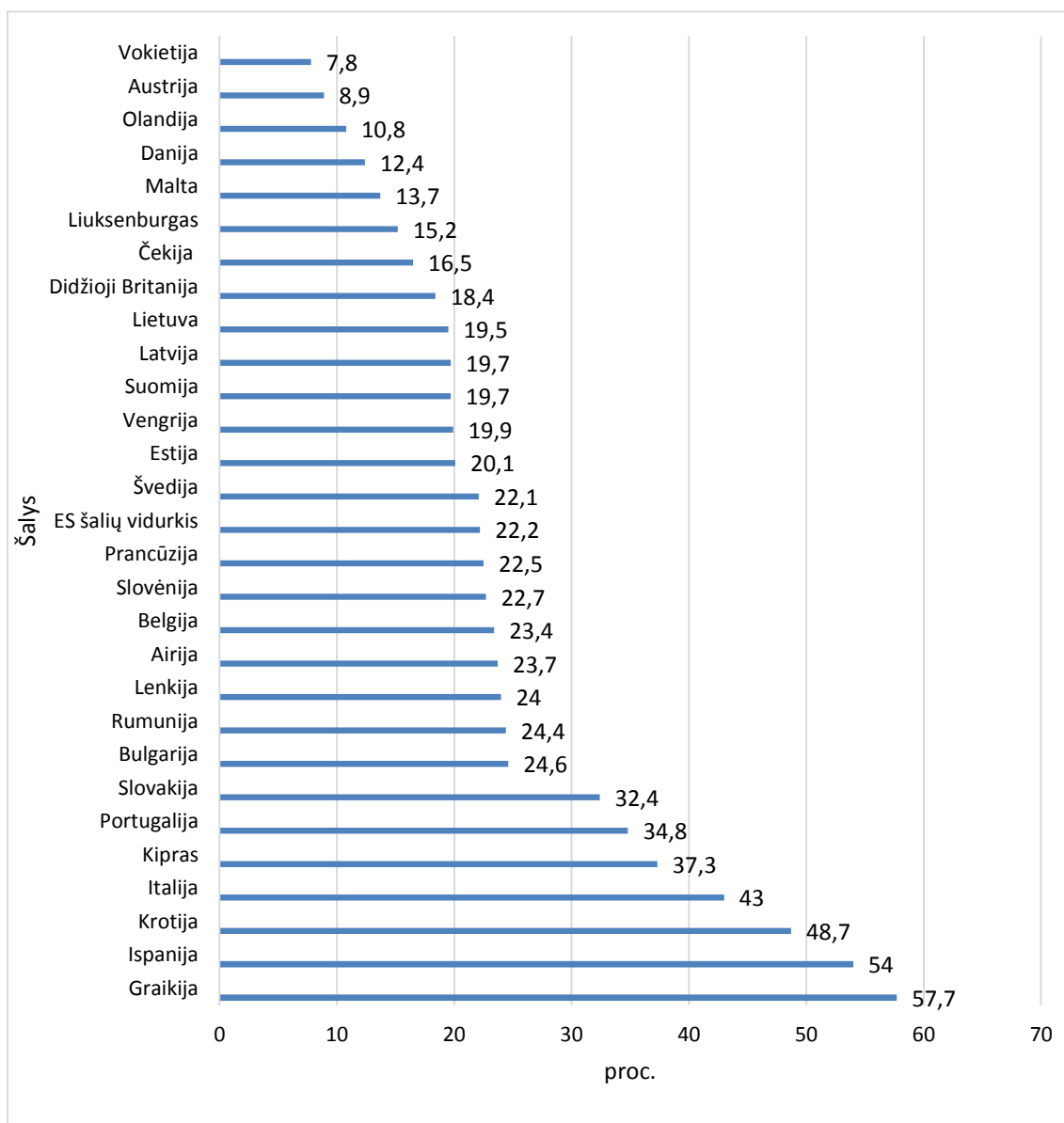

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.¹⁰

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, visose savivaldybėse 2011 m. nedarbo lygis buvo didžiausias palyginti su kitais analizuojamais metais. 2013 m. nedarbo lygis sumažėjo, tačiau išliko aukštas. Didžiausias nedarbo lygis yra Utenos, Šiaulių, Marijampolės, Alytaus apskrityse (per 30 proc.).

Jaunimo nedarbo rodiklis yra 2,7 proc. mažesnis nei bendras ES šalių vidurkis. Nedarbo rodiklių pasiskirstymas skirtingose valstybėse pavaizduotas 7 paveiksle.

¹⁰Lietuvos statistikos departamentas. [žiūrėta 2014-12-20]. Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=fb12fdec-2982-4442-9bf5-3edf1527f1d5>

7 pav. Jaunimo (iki 25 m.) nedarbo lygis ES šalyse.

Šaltinis: Lietuvos darbo biržos informacija.¹¹

Lietuvoje nedarbo lygis beveik 1 punktu mažesnis nei bendras ES šalių vidurkis. Iš 28 šalių, šis rodiklis 19 šalių buvo didesnis, 8 – mažesnis.

Apžvelgta bendra jaunimo užimtumo situacija Lietuvoje parodo jaunimo užimtumo politikos analizavimo svarbą. Kiekvienais metais jaunimo vis mažėja, nerasdami darbo jauni žmonės emigruoja į užsienį. Skirtinguose šalies regionuose turi būti taikomos tik jiems pritaikytos užimtumo didinimo priemonės, nes kiekvienas regionas nuo kito skiriasi socialinėmis, ekonominėmis, demografinėmis, geografinėmis savybėmis. Viešoji politika yra svarbi jaunimo užimtumo

¹¹ Lietuvos darbo biržos informacija. Prieiga per internetą.

<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2958/Jaunimo%20situacijos%20darbo%20rinkoje%20ap%C5%BEvalga,%202014%20m.%20I%20pusmetis.pdf>

problemomos spręsti, tačiau institucijų atliekamų funkcijų veikla neužtikrina reikalingos pagalbos jaunimui.

1.4. Jaunimo užimtumo politikos reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvoje nėra nė vieno teisės akto, kuriame būtų reglamentuojama tik jaunimo užimtumo politika, todėl analizuojant šią politiką reikia vadovautis jaunimo politiką reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės dokumentais. Pirmosios jaunimo užimtumo politiką reglamentuojančios nuostatos buvo įtvirtintos dabar jau nebegaliojančioje Valstybinėje jaunimo politikos koncepcijoje¹², kurioje buvo įtvirtintas siekis sudaryti sąlygas jaunimui įgytą išsilavinimą pritaikyti darbe, siekti, kad švietimo sistema labiau atitiktų darbo rinkos poreikius, ruošti plataus profilio ir aukštos kvalifikacijos specialistus. Lietuvai ruošiantis tapti Europos Sąjungos nare, buvo parengta Užimtumo didinimo programa 2001 –2004 metams, kuri nustatė užimtumo ir darbo rinkos politikos strategiją, jos prioritetinius tikslus ir priemones, kuriomis buvo siekiama didinti Lietuvos gyventojų užimtumą. Užimtumo didinimo programos priemonės buvo skirtos pasiekti Europos Sąjungos valstybių vidutinį užimtumo lygį ir užtikrinti visišką užimtumą¹³. 2008 m. Lietuvai patvirtinus Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą, jos nuostatose buvo akcentuojamas darbo patrauklumo didinimas jaunimui, jaunimo integracija į darbo rinką¹⁴. Šiuo metu ši programa nebegalioja, tačiau jos išskirti tikslai liko aktualūs, todėl 2010 m. pabaigoje patvirtintas Lisabonos strategijos tęsinys „Europa 2020“. Šioje strategijoje išskirti 3 prioritetai: pažangi, tvari ir integracinė Europos Sąjungos ekonomika. Išskirti prioritetai ES valstybėms narėms padėti pasiekti didelį užimtumą, našumą ir socialinę įtrauktį.

Šiuo metu pagrindinis galiojantis Lietuvoje įstatymas, reglamentuojantis jaunimo politiką, yra jaunimo pagrindų įstatymas, kuris nustato jaunimo politikos įgyvendinimo principus, jaunimo politikos įgyvendinimo sritis, jaunimo politikos įgyvendinimo organizavimą ir valdymą. Lietuvoje jaunimo užimtumo politika yra sudėtinė bendros valstybės užimtumo politikos dalis. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė Užimtumo didinimo 2014 – 2020 m. programą, kurioje yra išskirtos pagrindinės mažo jaunimo užimtumo priežastys ir rekomendacijos šiai padėčiai gerinti. Jaunimo užimtumui didinti labai svarbus Užimtumo rėmimo įstatymas (2006). Šis įstatymas nustato darbo ieškančių asmenų užimtumo rėmimo sistemos teisinius pagrindus, jos tikslą, uždavinius, užimtumo

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 27 d. nutarimas Nr. I-1413 „Dėl valstybinės jaunimo politikos koncepcijos“ Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2DEF7F026CCB>. [Žiūrėta 2014-10-16]

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 528 „Dėl Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001 – 2004 metų programos patvirtinimo“. Prieiga per internetą <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.756C3F802274>. [Žiūrėta 2014-10-16].

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. nutarimas Nr. 1047 „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2012 m. programos patvirtinimo. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB3145DA56C6>. [Žiūrėta 2014-10-16]

rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų (įstaigų) funkcijas, užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo ir darbo rinkos paslaugų teikimo organizavimą ir finansavimą. Šiame įstatyme išskirtos užimtumo rėmimo priemonės, tai aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, užimtumo didinimo programos, savanoriška praktika. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės reglamentuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2009). Šis įsakymas nustato bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbingo amžiaus darbuotojų profesinio mokymo, remiamojo įdarbinimo, paramos darbo vietoms steigti ir bedarbių teritorinio judumo rėmimo įgyvendinimo sąlygas ir tvarką.

Nagrinėjamai politikai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę jaunimo politikos 2011-2019 m. plėtros programą. Šia programa siekiama sukurti darnią aplinką ir prielaidas plėtoti tęstinę jaunimo politiką Lietuvoje. Tęstinė jaunimo politika plėtros programoje suprantama kaip esamų priemonių plėtojimas ir naujų priemonių, sudarančių palankias sąlygas formuoti jauno žmogaus asmenybei, jo sėkmingam integravimuisi į visuomenės gyvenimą ir šiuolaikinę socialinę ekonominę aplinką, sukūrimas, užtikrinantis jaunimo politikos organizavimo ir valdymo tobulinimą ir nuostatų, numatytų Jaunimo politikos pagrindų įstatyme, įgyvendinimą. Vyriausybės 2012 – 2016 m. programoje vienas iš prioritetų yra užimtumo didinimas, nedarbo ir socialinės atskirties mažinimas, jaunimo verslumo skatinimas.

Kadangi jaunimo užimtumo politika yra viena iš valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) funkcijų, svarbu nagrinėti Vietos savivaldos įstatymą, kuriame yra apibrėžiami vietos savivaldos principai, savivaldybių institucijos ir jų kompetencija, funkcijos, savivaldybės tarybos narių statusas ir kt. 2015-2017 m. Regioninės politikos veiksmų planas priimtas socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu, kurio tikslas – stiprinti jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėse, užtikrinant tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą ir infrastruktūrą bei atsižvelgiant į jaunimo poreikius.

Įgyvendinant jaunimo užimtumo politiką labai svarbi „Jaunimo garantijų iniciatyva“. Šia iniciatyva siekiama, kad visi jaunuoliai iki 29 metų amžiaus per keturių mėnesių laikotarpį nuo darbo netekimo arba formaliojo mokymosi užbaigimo gautų gerą pasiūlymą dirbti ar toliau mokytis, įskaitant pameistrystę, atlikti praktiką arba stažuotę. Iniciatyvos įgyvendinimo plane numatomos priemonės iniciatyvai įgyvendinti ir jaunimo užimtumui didinti.

Teisinė jaunimo užimtumo politikos bazė yra tinkamai išplėtotą. Teisinė bazė apima jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančias institucijas, šių institucijų taikomas priemonės. Jaunimo užimtumo politika reglamentuota nuo politikos formavimo iki įgyvendinimo.

2. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS VIETOS SAVIVALDOJE

2.1. Jaunimo užimtumo politikos vietos savivaldoje sampratos ir struktūros ypatumai

Analizuojant jaunimo užimtumo politiką reikia apžvelgti užimtumo sampratą. Įvairūs autoriai išskiria tam tikrus užimtumo apibrėžimus (žr. 2 lentelę)

2 lentelė

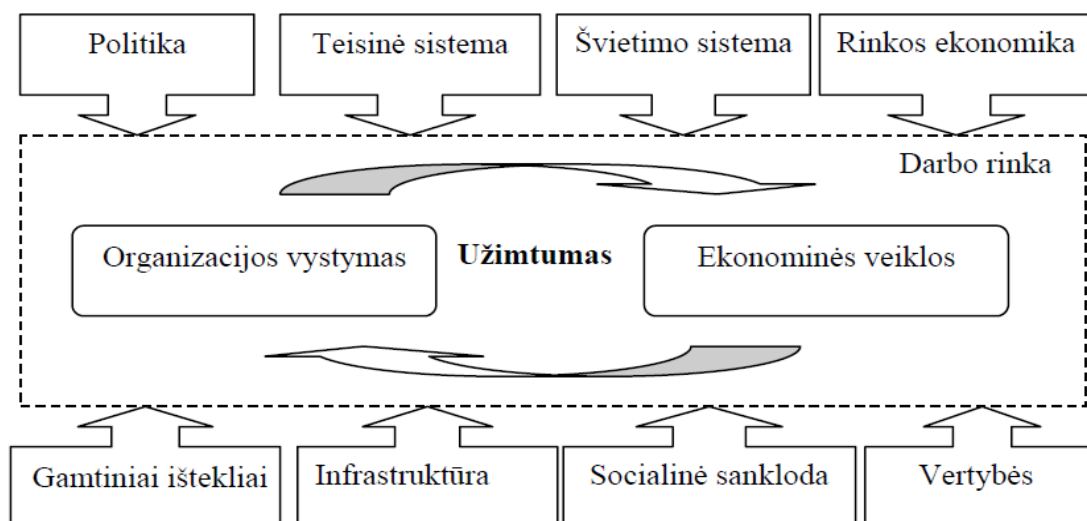
Užimtumo sąvokos teorinės interpretacijos

Autorius	Užimtumas – tai ...
Saruchanov G. (1993)	...teisėta (įstatymų nedraudžiama) darbinė žmonių veikla kuriant materialines vertybes ir teikiant paslaugas, siekiant patenkinti asmeninius bei visuomenės poreikius ir teikti jiems uždarbį (darbo pajamas).
Kotliar A. (1996)	...santykių tarp žmonių sistema, paremta darbo vietų užpildymu bei nukreipta į šalies ūkio plėtrą.
Drilingas B. (1997)	...dirbantys visų nuosavybės formų įmonėse, įstaigose ir organizacijose, įskaitant dirbančius ūkininkų ūkiuose, bei atliekantys karinę tarnybą ar esantys įkalinimo įstaigose.
Juozapavičienė A. (2001)	...realiojo darbo užmokesčio ir žmonių sugebančių susirasti darbą, sąryšis.
Kulincev I. (2001)	...darbingo amžiaus asmenų veikla siekiant patenkinti asmeninius bei visuomeninius poreikius ir teikianti pajamų.
Vainienė R., (2005)	...dirbančių darbingo amžiaus žmonių skaičiaus santykis, palyginti su visa darbo jėga.

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Martinkus, Beržinskienė 2005, Vainienė (2005).

Pateiktos sąvokos neprieštarauja, o papildo viena kitą, todėl pagrindžia prielaidą apie sudėtingą šio reiškinių analizę.

Užimtumui didinimui darnaus vystymo požiūriu įtaką turi tokie išoriniai veiksniai, kaip politika, teisinė ir švietimo sistemos, rinka, infrastruktūra, gamtiniai išteklių, socialinė sankloda ir vertybės (Aleksandravičius, Raupelienė, 2012).

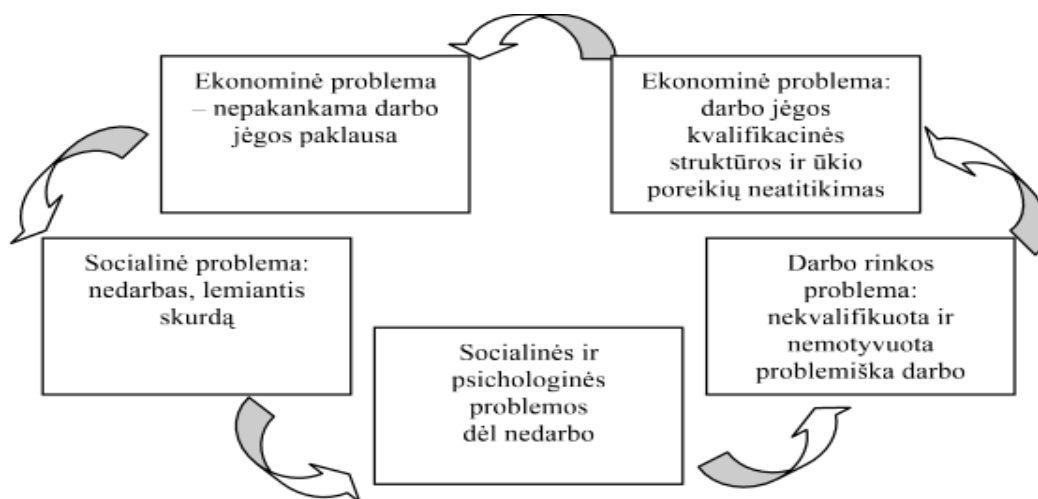
8 pav. Užimtumo didinimo teorinių prielaidų struktūra.

Šaltinis: Aleksandravičius, Raupelienė, 2012.

Užimtumo politika suprantama kaip valstybės teisinių, socialinių ir ekonominių priemonių sistema, kuria siekiama užtikrinti visišką, racionalų ir efektyvų užimtumą (Šilinskė, 2009). Nuo valdžios vykdomos viešosios politikos valstybės užimtumo rodiklis.

Užimtumo rėmimo politika – užimtumo rėmimo priemonių, darbo rinkos paslaugų, kitų ekonominių ir socialinių priemonių taikymas, siekiant didinti darbo ieškančių asmenų užimtumą, mažinti nedarbą, švelninti neigiamas jo pasekmes. Užimtumo rėmimo programos tikslas – siekti visiško gyventojų užimtumo, mažinti jų socialinę atskirtį ir stiprinti socialinę sanglaudą. (Užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2006)

Andriušaitienė (2007) akcentuoja, kad siekiant įgyvendinti pagrindinį regioninės politikos tikslą – užtikrinti tolygų visos šalies socialinį ekonominį vystymąsi, nepakanka analizuoti situacijos apskrityse, jos pagal socialinės ekonominės raidos rodiklius nėra vientisos. Per didelę teritorinio vieneto (apskritis) diferenciacija pagal nagrinėjamus požymius ir aspektus kaip objektą verčia pasirinkti smulkesnius teritorinius vienetus – savivaldybes. Taip pat sprendimai, susiję su jaunimu, turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra efektyviausi.

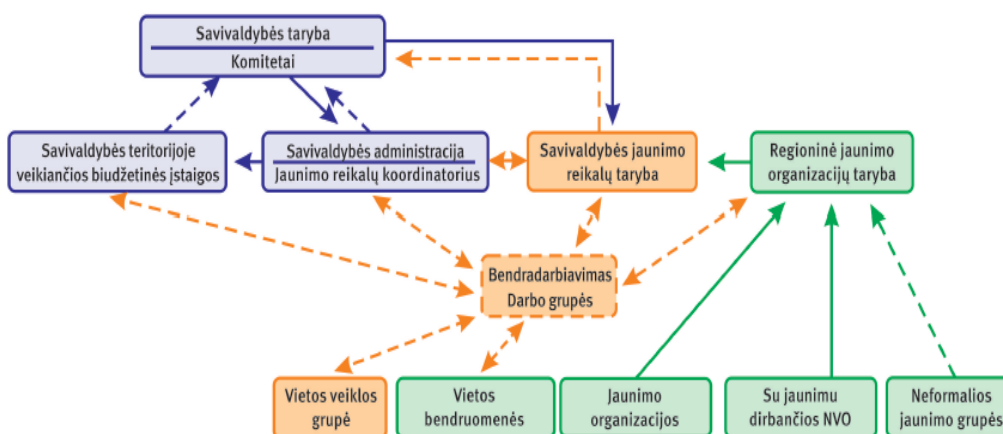
9 pav. Ekonominių priežasčių ir socialinių pasekmių schema

Šaltinis: Andriušaitienė, 2007.

Nedarbas – esminis depresinių regionų bruožas – makrolygio problema, kurios ekonominės pasekmės – ne tik nesukurtos ekonominės gėrybės, bet ir skurdas, kitos socialinės problemos bei stojantis ekonomikos apyvartos ratas. Socialinė ir psichologinė nedarbo pasekmės – depresija – tampa rizikos faktoriumi visuomenei: ji blogina darbo jėgos kokybę, didina emigraciją, nusikalstamumą bei kitas makrolygio ir mikrolygio socialines problemas, kartu gilindama ekonomines problemas dėl darbo jėgos, kaip gamybos veiksnio, šiuolaikinėje ekonomikoje, vis labiau įgyjančio lemiamo veiksnio funkciją (Andriušaitienė, 2007).

Didelę įtaką savivaldybių jaunimo užimtumo politikos raidai turėjo Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. rugsėjo 24 d. priimtas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. IX1095, kuriame buvo įtvirtinta, kad vaikų ir jaunimo teisių apsauga tapo valstybės (perduotos savivaldybėms) funkcija. Tai reiškė, kad 2003 metais visose savivaldybėse turėjo būti kuriamos jaunimo reikalų koordinatorių pareigybės. Numatyta jaunimo reikalų koordinatoriaus pagrindinės funkcija – padėti savivaldybės institucijoms formuoti ir įgyvendinti savivaldybės jaunimo politiką.

Regioninės jaunimo politikos sistema padeda savivaldybių institucijoms, įstaigoms, vietos bendruomenėms ir kitiems veikėjams įgyvendinti jaunimo ir vietos bendruomenės poreikius atitinkančią jaunimo politiką, užtikrinant jaunų žmonių įtraukimą į sprendimų rengimo, priėmimo, įgyvendinimo ir stebėsenos procedūras. Vietos savivalda, jos priimti jaunimo politiką reglamentuojantys dokumentai ir realūs veiksmai yra priemonė, nuo kurios priklauso savivaldos ir visos šalies jaunimo politikos, kartu ir užimtumo, situacija.

10 pav. Integruota jaunimo politika vietos lygmeniu

Šaltinis: Jaunimo reikalų departamento interneto svetainė

Jaunimo užimtumo politiką analizuoti reikšmingiausia vietos mastu, nes čia jaunimas gyvena, mokosi, leidžia savo laisvalaikį. Vietos bendruomenės, bendradarbiaudamos su vietos valdžia, gali formuoti ir įgyvendinti efektyvias, į jaunimą orientuotas programas. Su jaunimu susiję klausimai turi būti sprendžiami įtraukiant vietos valdžią, viešojo sektoriaus atstovus, nevyriausybinės organizacijas ir patį jaunimą. Jaunimo politikos pagrindų įstatymas reglamentuoja jaunimo politikos (kartu ir jaunimo užimtumo politikos) formavimą ir įgyvendinimą savivaldybėse:

1. Savivaldybės institucijos formuoja ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politiką
2. Savivaldybės institucijoms atlikti šią funkciją padeda savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius. Jis yra valstybės tarnautojas.
3. Savivaldybės tarybos sprendimu gali būti sudaroma nuolatinė (tarybos kadencijos laikotarpiui) ar laikinoji (atskiriems klausimams nagrinėti) savivaldybės jaunimo reikalų taryba.

Svarbiausi regioninės jaunimo politikos veikėjai nurodyti 3 lentelėje¹⁵

3 lentelė

Regioninę jaunimo politiką įgyvendinančios institucijos

Savivaldybės taryba	Savivaldybės atstovaujamoji institucija – turinti vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas, įgyvendinanti savivaldos teisę. Savivaldybės taryba formuoja užimtumo politiką.
Savivaldybės jaunimo reikalų taryba (SJRT)	Visuomeniniais pagrindais prie savivaldybės tarybos veikianti kolegiali institucija. SJRT tikslas – padėti savivaldybės tarybai formuoti savivaldybės jaunimo politiką (kartu ir jaunimo užimtumą) ir kartu su savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriumi koordinuoti jos įgyvendinimą, siekiant kuo palankesnių sąlygų savivaldybės teritorijoje gyvenančių jaunų žmonių asmeninei ir socialinei brandai.
Savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius (JRK)	JRK pareigybė reikalinga valstybinei (perduotai savivaldybėms) funkcijai „Jaunimo teisių apsauga“ įgyvendinti savivaldybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoti jaunimo, jaunimo organizacijų padėtį savivaldybės teritorijoje, koordinuoti savivaldybės institucijų ir įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, vykdyti kitą veiklą, susijusią su jaunimu ir jaunimo organizacijomis.
Regioninė jaunimo organizacijų taryba (Apskritasis stalas – AS)	Nevyriausybinių jaunimo organizacijų, kurios pagrindinis tikslas – vienyti savivaldybėje veikiančias jaunimo organizacijas ir joms atstovauti.
Jaunimo organizacija (JO)	Asociacija, kurioje ne mažiau kaip 2/3 narių yra jauni žmonės ir (ar) į kurią įeina ne mažiau kaip 2/3 asociacijų, kurių kiekvienos narių ne mažiau kaip 2/3 yra jauni žmonės, kuri ugdo vietos jaunimo kompetencijas ir sugebėjimus, rengia jaunimo projektus ir dalyvauja projektinėse veiklose.
Su jaunimu dirbanti organizacija	Į jaunimą orientuota ir jaunimo poreikius tenkinanti organizacija. Prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo, teikia idėjas ir iniciatyvas gormuojant jaunimo politiką, ugdo vietos jaunimo kompetencijas ir sugebėjimus, rengia jaunimo projektus ir dalyvauja projektinėse veiklose.
Savivaldybės administravimo subjektai	Savivaldybės institucijos ir įstaigos, kiti subjektai, turintys teisės aktų suteiktus įgaliojimus, atliekantys jiems pavestas administravimo funkcijas ir atsakingi už šių funkcijų įgyvendinimą. Tiesiogiai bei netiesiogiai prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo.
Vietos veiklos grupė (VVG)	VVG teritorija – kaimo vietovė, kurios gyventojų skaičius yra nuo 5 tūkst. iki 150 tūkst., įskaitant mažus miestelius, taip pat miestus, kurių gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., ir kurioje gyvenančių ir veikiančių asmenų interesams tenkinti įsteigta VVG. Tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo bei teikia idėjas ir iniciatyvas formuojant jaunimo politiką.
Verslo sektorius	Tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo.

Saltinis: Sudaryta autorės remiantis jaunimo reikalų departamento informacija.

¹⁵ Metinis pranešimas. Jaunimo problemų sprendimo planų rengimas vietos ir nacionaliniu lygmeniu. Prieiga per internetą: http://ijpp.lt/file/JRD_MetinisPranesimas2013_FINAL.pdf [žiūrėta 2014-11-18]

Įgyvendinant jaunimo užimtumo politiką labai svarbios yra vietos lygmeniu veikiančios institucijos, iš kurių pagrindinis vaidmuo ir atsakomybės tenka jaunimo reikalų koordinatoriui ir jaunimo reikalų tarybai.

Jaunimo politika, kartu ir jaunimo užimtumo politika, savivaldybėse įgyvendinama vadovaujantis 2008 m. gegužės 19 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-157 „Dėl jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo metodikos ir jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo aprašo patvirtinimo“. Kokybės vertinimo tikslas – siekti maksimalaus valstybės ir savivaldybių vykdomų programų bei priemonių jaunimo politikos srityje efektyvumo, harmoningos jaunimo politikos plėtos visose Lietuvos Respublikos savivaldybėse, nukreiptos į jaunimui aktualių klausimų sprendimą, nuolat tobulinti institucinius gebėjimus. Kokybės vertinimo uždaviniai:

1. rinkti duomenis apie jaunimo politikos padėtį savivaldybėse, jose įgyvendinamas įvairias programas ir priemones, skirtas jaunimui;
2. išsiaiškinti savivaldybės jaunimo politikos privalumus ir trūkumus;
3. skatinti jaunimo politiką savivaldybėje formuojančias ir įgyvendinančias institucijas bei įstaigas, jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas susitarti dėl savivaldybės jaunimo politikos vystymo prioritetų;
4. aptarti gerosios praktikos pavyzdžius ir juos skleisti.

Kiekviena savivaldybė vertinama pagal ankščiau minėtu įsakymu patvirtintą kokybės vertinimo lygių skalę (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo lygių skalė

Įvertinimas	Įvertinimo apibūdinimas	Išvada
1 lygis blogai	Vyrauja trūkumai. Stipriųjų savybių nėra arba jos yra nežymios.	Būtina imtis radikalių pakeičių, tam priimant atitinkamus sprendimus savivaldybės taryboje ir administracijoje. Reikalinga skubi departamento bei kitų valstybės įstaigų bei institucijų, įgyvendinančių jaunimo politiką, pagalba.
2 lygis silpnai	Trūkumų yra daugiau nei stipriųjų savybių.	Keistina. Verta organizuoti diskusijas savivaldybės jaunimo reikalų taryboje dėl sprendimų, būtinų padėčiai gerinti, priėmimo, įtraukiant į jas departamento, prirėikus ir kitų jaunimo politiką įgyvendinančių institucijų atstovus.
3 lygis vidutiniškai	Stipriųjų savybių ir trūkumų yra apytikriai po lygiai.	Tinkama, bet būtina tobulinti, stiprinti ir/ar plėtoti atskiras sritis, aptarti padėtį su socialiniais partneriais savivaldybėje, ieškant efektyvių sprendimų, stiprinančių silpnąsias puses.
4 lygis gerai	Stipriųjų savybių yra daugiau nei trūkumų.	Verta paskleisti patirtį savivaldybės lygmenyje, kad būtų ieškoma būdų, kaip toliau gerinti jaunimo politikos kokybę savivaldybėje.
5 lygis labai gerai	Vyrauja stipriosios savybės. Trūkumų nėra arba jie yra nežymūs.	Verta paskleisti kaip gerąją praktiką regioniniame, nacionaliniame, tarptautiniame lygmenyse.

Šaltinis: socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. A1-157 „Dėl Jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo metodikos ir Jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo aprašo patvirtinimo“.

Šioje metodikoje skiriamos tokios vertinimo sritys kaip: jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo prielaidos, jaunimo dalyvavimas, parama jaunimui, neformalus jaunimo ugdymas, mokymai, konsultavimas bei informavimas, už jaunimo politiką atsakingų institucijų, organizacijų tarpžinybiškumas, tarpsektoriškumas.

2.2. Jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančių institucijų taikomos užimtumo priemonės

Jaunimo užimtumą skatinančios priemonės – tai veiklos kryptys, metodai ir instrumentai, numatomi valstybės valdymo ir administravimo institucijų rengiamuose strateginiuose dokumentuose, programose ar projektuose, siekiant suteikti pagalbą jaunimui įsidarbinant (Moskvina, Okunevičiūtė - Neverauskienė, 2011).

Pagrindinės užimtumo rėmimo programą įgyvendinančios institucijos Lietuvoje yra Vyriausybė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, savivaldybių institucijos ir įstaigos. Kiekviena institucija pagal savo kompetenciją prisideda prie užimtumo rėmimo programos įgyvendinimo. Šios institucijos organizuoja rėmimo programų įgyvendinimą. Užimtumo rėmimo programą įgyvendina Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos teritoriniai skyriai. Teritorinių darbo biržos skyrių kompetencija:

- 1) įgyvendina užimtumo rėmimo priemones ir teikia nustatytas darbo rinkos paslaugas;
- 2) vykdo jai priskirtos teritorijos darbo rinkos stebėseną;
- 3) registruoja jai priskirtose teritorijose veikiančių įmonių grupės darbuotojų atleidimus, rengia ir įgyvendina nedarbo prevencijos programas;
- 4) atlieka profesinio mokymo kokybės stebėseną;
- 5) atlieka kitas teisės aktų jai nustatytas funkcijas.

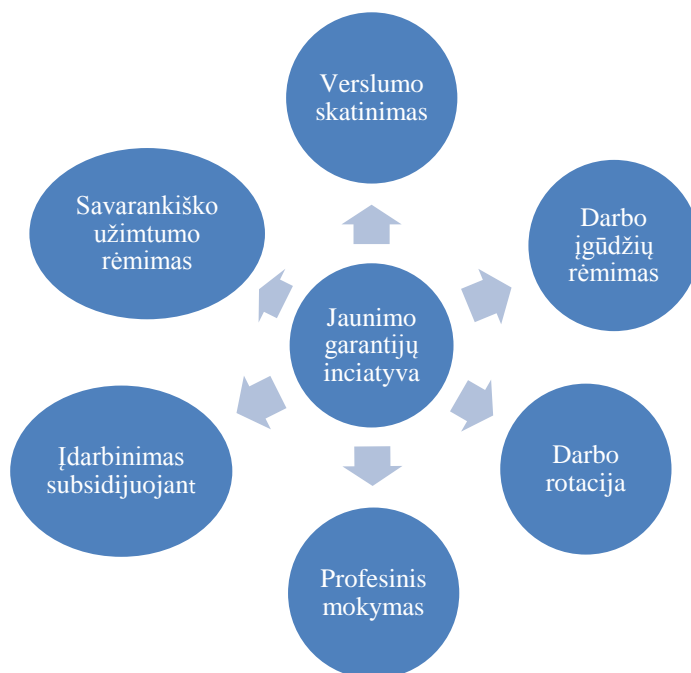
Šiuo metu Lietuvos darbo birža vykdo naują programą jaunimo užimtumui didinti – Jaunimo garantijų iniciatyvą. Jaunimo garantijų iniciatyvos tikslas – užtikrinti, kad visi jaunuoliai iki 29 m. per keturių mėnesių laikotarpį nuo darbo netekimo arba formaliojo mokslo užbaigimo gautų pasiūlymą dirbti, toliau mokytis, įskaitant pameistrystės profesinio mokymo formą, atlikti praktiką arba stažuotę. Po darbo biržos registratoriaus įvertinimo asmuo priskiriamas vienai iš tikslinių grupių (pasirengęs, nepasirengęs), įregistruojamas į teritorinėje darbo biržoje ir nusiunčiamas pas su jaunimu dirbančius darbuotojus. Ši iniciatyva įgyvendinama 3 etapais:

1. Ankstyvoji intervencija ir aktyvumo skaitinimas per 1 mėnesį. Per pirmąsias 7 – 10 dienų nuo registracijos teritorinėje darbo biržoje, asmuo dalyvauja pirmojo informavimo užsiėmimuose. Pagal poreikius teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos, gyvenimo aprašymo rengimo, e. paslaugų mokymai arba motyvavimo priemonės. Darbo biržos darbuotojui padedant, parengiamas individualaus užimtumo veiklos planas.

2. Integracija į darbo rinką per 2, 3, 4 mėn. Integravimo į darbo rinką priemonės planuojamos pagal individualius jauno asmens poreikius, numatant konkrečius įgyvendinimo terminus, užtikrinamas atsakingas darbo pasiūlymų parinkimas.
3. Suteiktų garantijų stebėseną, analizę ir grįžtamojo ryšio gavimas, siekiant tvaraus įdarbinimo ir priemonių efektyvumo

Pirminės intervencijos priemonėmis siekiama, kad neaktyvus jaunas žmogus arba jaunas bedarbis gautų nesubsidijuojamą pasiūlymą dirbti, mokytis, dalyvauti stažuotėje arba mokytis per pameistrystę. Asmenims, kurie dalyvaudami pirminėje intervencijoje negavo nesubsidijuojamo pasiūlymo, per 1 mėnesį po pirminės intervencijos yra siūloma dalyvauti antrinėje intervencijoje (gauti subsidijuojamą pasiūlymą). Tokiu atveju, kai neaktyvus jaunas žmogus, po dalyvavimo pirminėje intervencijoje negauna darbo, jam yra siūloma antrinė intervencija – integracija į darbo rinkos priemones.

Įvertinus asmens galimybes, jo motyvaciją, turimą kvalifikaciją, siūloma viena iš Jaunimo garantijų iniciatyvos teikiamų aktyvių darbo rinkos priemonių.

11 pav. Aktyvios darbo rinkos priemonės

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos darbo biržos interneto svetainėje pateikta medžiaga.

Įdarbinimas subsidijuojant – jaunimą įdarbinusiam darbdaviui nustatytą laikotarpį mokama subsidija darbo užmokesčiui, skirta jo darbo užmokesčiui ir nuo šio darbo užmokesčio

apskaičiuotoms draudėjo privalomojo valstybinio socialinio draudimo įmokoms iš dalies kompensuoti. Subsidijos dydis negali būti didesnis nei 2 Vyriausybės nustatytos minimaliosios mėnesinės algos dydžių ir sudaro 50 proc. apskaičiuotų lėšų.

Profesinis mokymas – jeigu asmuo negali įsidarbinti ar pradėti dirbti savarankiškai, nes neturi reikiamos kvalifikacijos ar trūksta kompetencijų, teritorinė darbo birža gali pasiūlyti dalyvauti profesiniame mokyme.

Darbo rotacija – darbo rotacija siekiama bedarbiams suteikti galimybių laikinai įsidarbinti, o darbdaviams – pakeisti darbuotojus jų tikslinių atostogų metu ar kolektyvinėse sutartyse numatytais atvejais.

Darbo įgūdžių rėmimas – darbo įgūdžių įgijimo rėmimu siekiama suteikti galimybes darbo ieškantiems asmenims trūkstamus darbo įgūdžius įgyti tiesiogiai darbo vietoje, o darbdaviams – pasirinkti tinkamiausią darbuotoją

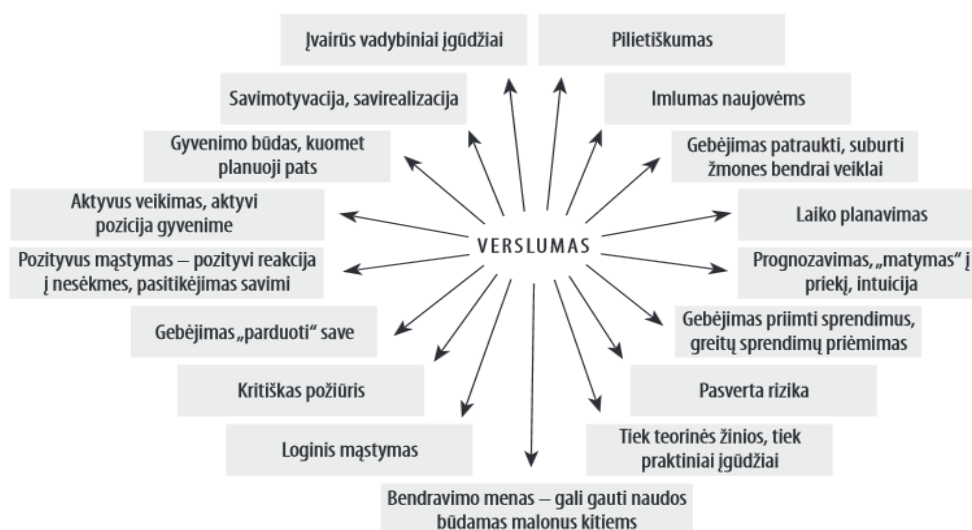
Verslumo skatinimas – tai verslo procesų aiškinimas, populiarinimas bei verslo žinių sklaidimas visuomenėje, skatinant žmonių potraukį kurti privatų verslą. Verslumas pirmiausia yra suprantamas kaip idėja, antra – tai finansiniai ištekliai išlaidoms padengti ir trečia – nerizikingos inovacijos, nes pinigų pats verslininkas negamina. Jaunų žmonių verslo kūrimas yra puikus būdas skatinti ekonomiką, todėl ir fondas suteikia prioritetinę galimybę naudotis jo teikiamomis paslaugomis jauniems žmonėms (iki 29 metų). Parama nėra vien finansinė, nes rengiami verslo plano rengimo mokymai ir privačios konsultacijos. Visa nefinansinė parama vykdoma keliais etapais. Pirmu etapu žmonės mokomi pagrindų (įmonės steigimas, finansinė apskaita, verslo plano rengimas ir pan.), antru – individualiai konsultuojami verslo plano klausimais. Trečias etapas skirtas tik paskolą gavusiems asmenims, šiuo etapu laukia papildomos konsultacijos, susijusios su verslo valdymu, o ne steigimu. Jeigu per ateinančius 4 – 5 metus nuo paskolos gavimo pavyksta pasiekti verslo plane nurodytus rodiklius, didelę paskolos dalį (planuojama apie 60 proc.) „INVEGA“ leis negražinti. Taip stengiamasi išvengti nepasiekiamų rodiklių rašant verslo planą ir skatinti nuolatos gerinti veiklos rezultatus. Gražintomis paskolomis finansuojami nauji verslo projektai – plečiamas verslo sektorius šalyje (Ceinoriūtė, 2012).

Savarankiško užimtumo rėmimas – tai subsidija, skirta darbo vietai sau steigti ar individualiai veiklai pagal verslo liudijimą vykdyti. Subsidija individualiai veiklai pagal verslo liudijimą skiriama pajamų mokesčiui, mokamam įsigyjant verslo liudijimą, ir valstybinio socialinio draudimo įmokoms, privalomoms asmenims, kurie verčiasi individualia veikla pagal verslo liudijimą, iš dalies padengti. Subsidija individualiai veiklai pagal verslo liudijimą gali būti mokama, kai verslo liudijimas išduodamas bedarbiams, pirmą kartą pradedantiems individualią veiklą pagal verslo liudijimą arba individualią veiklą pagal verslo liudijimą baigusiams vykdyti ne anksčiau kaip prieš 12 mėnesių. Teritorinės darbo biržos darbo ieškantiems asmenims, siekiantiems savarankiško užimtumo, teikia

informaciją apie verslo pradžios sąlygas, plėtrą, darbuotojų priėmimą į darbą, veiklos pagal verslo liudijimus galimybes, organizuoja verslo pradmenų mokymą¹⁶.

Viena iš svarbių užimtumo ir nedarbo problemų priežasčių yra žemas verslumo ir savarankiško užimtumo lygis. 2012 m. Lietuvoje užimtumo lygis (20–64 m.) siekė 68,7 proc., kaime – 60 proc. (ES vidurkis – 68,5 proc.). Galiojančios politikos priemonės nepakankamai skatina savarankiško darbo ir darbo vietas kuriančio verslo steigimą. Per pastaruosius penkerius metus savarankiškai dirbančių asmenų (tarp jų ir samdančių darbuotojus) skaičius sumažėjo beveik 32 proc. punktais – 2011 m. savarankiškai dirbo 9,1 proc. asmenų (ES vidurkis – 15 proc.). 2012 m. savarankiškai dirbančių asmenų dalis padidėjo ir siekė 9,7 proc. 2007–2013 m. ESF lėšomis (14,48 mln. Eur. (50 mln. Lt) įsteigus Verslumo skatinimo fondą, buvo sudarytos sąlygos labai mažoms ir mažoms įmonėms, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, o socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą. Teikiant Verslumo skatinimo fondo veiklų mikrokreditus (iki 24,91 tūkst. Eur. (86 tūkst. Lt)), derinant su pradedančiųjų verslą mokymu ir konsultavimu dėl pagalbos steigiant ir įgyvendinant verslo planus daugiau nei 500 pradėjusiųjų verslą, sukūrta daugiau nei 1000 naujų darbo vietų, daugiau nei 3000 potencialių verslininkų dalyvavo verslumo mokymuose ir konsultacijose¹⁷.

Remiantis „Spinter“ atliktu nuostatų dėl pilietiškumo, verslumo ugdymo ir skatinimo bei organizacijų stiprinimo įvertinimo kokybiniu tyrimu (2005), dažnai yra klaidingai suvokiamas verslumas, jį suprantant tik kaip savo verslo kūrimą. Ekspertai verslumą apibrėžia kaip didžiąja dalimi išugdomų savybių rinkinį. Toliau pateiktoje schemoje nurodomi pagrindiniai verslumo elementai (12 pav.). Šis savybių rinkinys reikalingas ne tik kuriant savo verslą, bet ir visiems jaunuoliams, bandantiems integruotis į darbo rinką.

12 pav. Pagrindiniai verslumo elementai.

Šaltinis: Okunevičiūtė-Neveauskienė, Šlekienė, 2008.

¹⁶ Užimtumo rėmimo įstatymas.

¹⁷ Lietuvos Respublikos partnerystės sutartis, 2014.

Remiantis ankščiau minėtais tyrimais, savo verslą turintys jaunuoliai teigia, jog kasdieniame darbe jiems labiausiai padeda neformaliojo švietimo būdu įgyti gebėjimai ir kompetencijos (pvz., komunikacijos / bendravimo, konfliktų sprendimo įgūdžiai, gebėjimas aiškiai formuluoti mintis, komandinio darbo, organizavimo įgūdžiai, savęs pažinimas, atsakomybė už savo veiksmus, iniciatyvumas, savarankiškumas ir kt.). Šių savybių dažnai trūksta ne tik socialiai pažeidžiamam jaunimui, bet ir kitiems jaunuoliams. Savanoriaudamas arba kitaip dalyvaudami NVO veikloje, jaunuoliai gali įgyti ne tik komunikacinių, bet ir vadybos bei organizacinių įgūdžių. (Okunevičiūtė-Neverauskienė, Šlekienė, 2008).

Europos jaunimo forumo, vykusio 2011 metais Portugalijoje, dalyviai pabrėžė, kad jaunimas siekia karjeros kaip samdomi darbuotojai, tačiau neįvertina galimybės patiems tapti darbdaviais ir kurti savo verslą. Verslumas yra ne tik įsidarbinimo būdas, bet ir inovatyvių idėjų realizavimo ir kūrybiškumo galimybė. Europos jaunimo forumas tiki, kad jauni žmonės turi turėti lygias galimybes kurti savo verslą (Židonis, 2012).

D. Gorlich, I. Stepanok, F. Al-Hussami (2013) manymu reikiamų įgūdžių ir pirmųjų žingsnių darbo rinkoje taip pat galima siekti įsiliejant į savanorišką ar įvairių organizacijų, visuomeninę veiklą. Savanoriška veikla – savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarim¹⁸.

Siekiant įgyvendinti ankščiau minėtas priemones, 2014 m. spalio 1 d. buvo priimtas Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas „Dėl Jaunimui teikiamų paslaugų aprašo“, kuriame išskirtos priemonės užimtumui didinti. Aprašą įgyvendina atvirieji jaunimo centrai, atvirosios jaunimo erdvės, jaunimo organizacijos ir su jaunimu dirbančios organizacijos. Šių organizacijų teikiamos paslaugos pateikiamos 5 lentelėje

5 lentelė

Atvirųjų jaunimo centrų ir jaunimo erdvių, jaunimo organizacijų ir su jaunimu dirbančių organizacijų teikiamos paslaugos jaunimui

Paslauga	Tikslas
Motyvavimas	sukurti aplinką ir organizuoti veiklas, kurios motyvuotų jauną žmogų būti aktyvų, siekiant savirealizacijos ar (re)integravimo į darbo rinką, švietimo sistemą.
Įtraukimas į visuomenei naudingą veiklą	sudaryti sąlygas jaunam žmogui įsitraukti į visuomeninę veiklą, įgyti veiklos atlikimo ir organizavimo patirties.
Socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymas	padėti jaunam žmogui įgyti tinkamus socialinius ir gyvenimo įgūdžius, kurie palengvintų jo (re) integraciją į švietimo sistemą.
Pagalba pažinti save	padėti jaunam žmogui įvardyti savo poreikius, jausmus, baimes, jas atpažinti, suvokti ir mokyti valdyti;

¹⁸Lietuvos darbo biržos informacija. Prieiga per internetą:
<http://www.ldb.lt/Informacija/Patarimai/PatarimaiIeskantiemsDarbo/Puslapiai/savanoryste.aspx>

Nukreipimas, tarpininkavimas	bendradarbiaujant su ugdymo įstaigomis, teritorinėmis darbo biržomis, verslo atstovais, darbdaviais, padėti integruotis į švietimo sistemą ar darbo rinką;
Informavimas apie jauno žmogaus galimybes	informavimas, problemų sprendimas;
Savanorystės vietos parinkimas, savanoriškos veiklos atlikimo organizavimas, mentorystė savanoriškos veiklos metu	sklandžiai organizuoti jaunų žmonių savanorišką veiklą, užtikrinant jų dalyvavimą visose jiems numatytose veiklose, siekiant įgyti įgūdžių padėsiančių integruotis į švietimo sistemą ar darbo rinką.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis 2014 m. spalio 1 d. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymu Nr. 2V-135-(1.4) „Dėl Jaunimui teikiamų paslaugų aprašo“.

Šių institucijų teikiamos paslaugos – tai didžiulė psichologinė parama jaunam žmogui. Čia galima įgyti gyvenimiškų įgūdžių, kurių nemoko nė viena mokykla, t. y. pasitikėjimas savimi, savęs atradimas, realizavimas, praktiniai įgūdžiai ieškant darbo. Paslaugos teikiamos jaunimo politikos principais: savanoriškumo, atvirumo, prieinamumo ir kitais.

Vietos savivaldos jaunimo reikalų koordinatorius renka informaciją, iš savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriaus, jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų, atvirųjų jaunimo centrų, atvirųjų jaunimo erdvių, teritorinių policijos komisariatų, seniūnijų, teritorinės darbo biržos, švietimo įstaigų, socialinės paramos, globos ir paramos organizacijų, apie neaktyvius jaunuolius. Šią informaciją jis turi pateikti Jaunimo reikalų departamentui.

2.3. Tarpžinybinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo įtaka jaunimo užimtumo politikai

Kadangi socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. A1-11 priimtame 2015-2017 m. regioninės jaunimo politikos stiprinimo veiksnių plane vienas iš tikslų yra stiprinti tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą, būtina analizuoti tarpsektorinio ir tarpžinybinio bendradarbiavimo įtaką skatinant jaunimo užimtumą.

Cibulskienė, Tijūnaitė (2010) nurodo, kad bendradarbiavimas yra žmonių siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, kurie yra pasirengę paremti ir padėti, siekiant bendro tikslo ir kaip elgesys bei procesas, t.y. žmonių veiklos pagrindas, ant kurio galima kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes. Akivaizdu, kad bendradarbiavimas atsiranda tik tada, kai atskirus asmenis bei organizacijas jungia bendros idėjos, sukuriama santykiai, paremti lygiomis teisėmis bei pasitikėjimu. Autorės taip pat teigia jog mokslo ir verslo bendradarbiavimas apima dvi ir daugiau šalių, norinčių dirbti kartu siekiant abipusės naudos.

Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003) yra numatyti jaunimo politikos įgyvendinimo principai. Vienas iš principų – tarpžinybinis koordinavimas. Tai reiškia, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, sprendamos su jaunimu susijusius klausimus, bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje. Be to Jaunimo politika yra horizontali viešosios politikos sritis, apimanti įvairias sektorines viešąsias politikas (socialinės apsaugos ir darbo, švietimo, ir mokslo, ūkio ir kt.), todėl labai svarbu, kad nuolat vyktų konstruktyvus tarpžinybinis bendradarbiavimas, įtraukiant verslo organizacijas ir patį jaunimą.

Tarpsektorinis bendradarbiavimas yra jungtiniai veiksmai tarp valstybinio, verslo ir nevyriausybinį organizacijų sektorių, savo veikla ir keliamais tikslais šie sektoriai persidengia.

Tarpžinybinis bendradarbiavimas yra atskirų institucijų, atsakingų už viešosios politikos sritis, veiklų koordinavimą specifine tema (pvz., jaunimo politika), bendro tikslo siekis. Esminis tarpžinybinio bendradarbiavimo bruožas – skirtingos viena kitai nepavaldžios struktūros tarpusavyje derina veiksmus¹⁹.

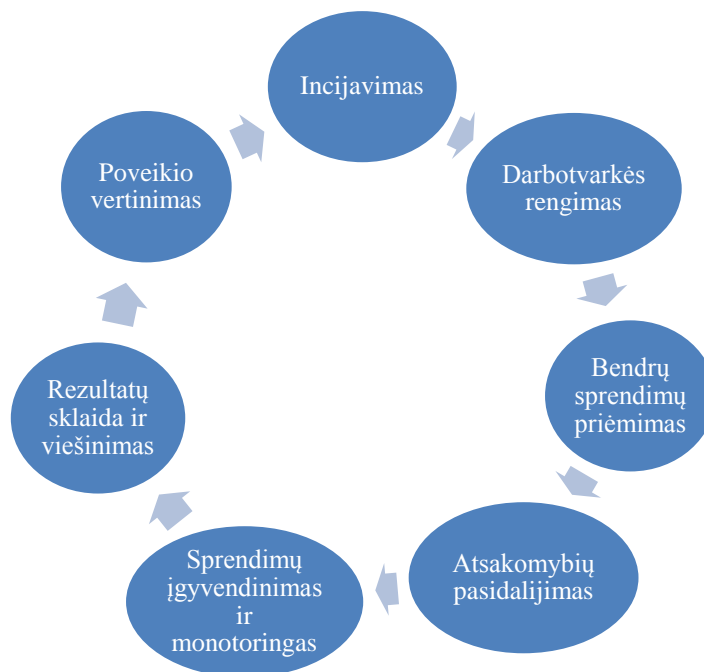
Esminiai tarpžinybinio / tarpsektorinio darbo bruožai:

- a) tai gerai apibrėžtas ir vienas kitą papildantis bendradarbiavimas tarp dviejų ar daugiau žinybų / sektorių. Šis bendradarbiavimas yra formalus, aprašytas susitarime ar bendradarbiavimo sutartyje, nors gali vykti ir neformaliai, kai varomoji jėga dažnai yra asmeniniai santykiai tarp skirtingų žinybų / sektorių atstovų. Šis bendradarbiavimas kuria pridėtinę vertę ir bendriems veiksmams jungia kaip įmanoma daugiau suinteresuotų veikėjų;
- b) žinybos ir sektoriai tarpusavyje koordinuoja veiklas. Siekiant efektyvumo ir racionalaus žmogiškųjų, finansinių ir kitų resursų panaudojimo, žinybos / sektoriai tarpusavyje derina veiksmus, atsiranda vedamasis partneris, kuris koordinuoja veiklas, stengiasi užtikrinti efektyvią komunikaciją;
- c) bendradarbiavimas remiasi užsibrėžtais tikslais, kuriais siekiama formuoti sistemingą, nuoseklią ir efektyvią sąveiką. Taip pasiekama, kad tarpžinybinio / tarpsektorinio bendradarbiavimo rezultatas būtų efektyvesnis nei konkrečios atskiros žinybos ar sektoriaus pasiekti tikslai.

Bendradarbiavimas yra savanoriškas sprendimas, todėl pagrindinė bendradarbiavimo įgyvendinimo sąlyga – bendrų tikslų įgyvendinimas nekonkuruojant. Dėl šios priežasties tarpžinybinio bendradarbiavimo rezultatas yra efektyvesnis nei konkrečios žinybos ar organizacijos, veikiančios atskirai. Tarpžinybinis bendradarbiavimas yra sudėtingas procesas, kuriam įtakos turi

¹⁹ „Praktinis vadovas. Tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas jaunimo politikos srityje“. Prieiga per internetą: http://www.jrd.lt/uploads/leidinys%28taisytas_2014.10.07%29.pdf [žiūrėta 2015-02-13].

vidiniai (organizacijos kultūros ir struktūros) procesai ir išoriniai veiksniai, tokie kaip pvz., strategijos ar tarpžinybiniai planai²⁰.

13 pav. Tarpžinybinio bendradarbiavimo įgyvendinimo procesas.

Tarpžinybinio bendradarbiavimo procese išskiriami du itin svarbūs aspektai – indėlis ir rezultatas. Indėlis parodo, kiek institucijos prisideda savo ištekliais, šis kriterijus padeda įvertinti, kiek konkrečiai organizacijai partnerystė yra svarbi. Rezultatas rodo sąveikos efektyvumą ir sėkmę – ar pasiekti užsibrėžti tikslai, ar atsirado teigiamas pokytis.

Jaunimo politika yra integruota, jei veikia tarpžinybinio ir tarpsektorinio bendradarbiavimo struktūros, yra kaupiama bendra duomenų bazė apie jaunos asmenis ir su jais dirbančias institucijas, derinami skirtingų institucijų veiklos prioritetai, telkiami žmogiškieji ir materialieji ištekliai²¹.

Apibendrinant galima teigti, kad tarpsektorinis/tarpžinybinis bendradarbiavimas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių sėkmingą jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą. Institucijos nekonkuruoja, o papildo viena kitą. Visų, jaunimo užimtumo politikoje dalyvaujančių institucijų, bendra veikla gali duoti tik teigiamų rezultatų.

Apibendrinant teorinės dalies duomenis, galima teigti, kad jaunimo užimtumo politika yra formuojama „iš viršaus į apačią“. Nuo Vyriausybės priimtų sprendimų priklauso jaunimo užimtumo politikos formavimas ir įgyvendinimas vietos savivaldoje. Nors jaunimo užimtumo politiką

²⁰ Ten pat.

²¹ „Jaunimo politika Lietuvoje“. Prieiga per internetą:

http://www.jrd.lt/uploads/dokumentai/jrd/jaunimo_politika/Jaunimo%20re...a%20Lietuvoje.pdf. [žiūrėta 2015-02-13].

reglamentuoja nemažai teisės aktų ir kitų dokumentų, tačiau Lietuvos statistikos departamento duomenys kelia susirūpinimą. Tai rodo, kad šiai politikai tinkamai įgyvendinti reikia ne tik valdžios institucijų, bet ir kitų organizacijų, o ypač paties jaunimo dalyvavimo. Šiuo metu siūloma daug įvairių priemonių jaunimo užimtumui didinti, tačiau efektyviausia priemonė – verslumo skatinimas - dar yra nepopuliari Lietuvoje. Kadangi jaunimo užimtumo politiką tikslinga nagrinėti toje aplinkoje, kurioje jaunas žmogus gyvena, nagrinėti būtina kalbant apie vietos savivaldą. Mažas jaunimo užimtumas, didelė migracija tarp rajonų ir emigracija daugiausia veikia „kaimiškas“ vietas, todėl buvo pasirinkta analizuoti Pakruojo rajono savivaldybės jaunimo užimtumą. Didelis Pakruojo rajono gyventojų mažėjimas kelia didelį susirūpinimą, todėl reikia analizuoti esamą jaunimo užimtumo situaciją rajone numatant jaunimo užimtumo politikos tobulinimo kryptis.

3. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMOS IR PRIEMONIŲ PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo teorinis pagrindas ir metodai

Tyrimo metodologija grindžiama tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkų darbais: L. Šarkutės (2009), R. Rudžinskienės (2012), A. Pociaus, L. Okunevičiūtės-Neveauskienės (2008), B. Gruževskio (2009), J. Moskvinos (2008), A. Aleksandravičiaus, A. Raupelienės (2012), A. Šerikovos (2007), A. Holmo, N. Groes, T. Honore Olsen (2001), N. Shermano (2009), M. E. Krafto, S. R. Furlongo (2010) įžvalgomis apie jaunimo integraciją į darbo rinką, jaunimo nedarbą ir jo pasekmes. Remiantis moksline literatūra, straipsniais, publikacijomis, interneto šaltiniais, įvairiais Lietuvos Respublikos įstatymais: Jaunimo politikos pagrindų įstatymu, Vietos savivaldos įstatymu, Užimtumo rėmimo įstatymu bei kitais teisės aktais, buvo atliktas empirinis tyrimas.

Kad būtų pagrįsta teorinė darbo objekto analizė, iškyla būtinybė atlikti jaunimo užimtumo politikos sistemos ir priemonių įgyvendinimo vertinimą vietos savivaldoje. Tyrimo objektas – jaunimo užimtumo įgyvendinimo sistema ir priemonės.

Empirinį tyrimą siekta atlikti, norint atsakyti į tyrimo probleminius klausimus: kaip įgyvendinama jaunimo užimtumo politika, kokia tam sukurta sistema ir kokios veiksmingiausios jaunimo užimtumo plėtotės priemonės taikomos vietos savivaldoje, tyrimo lauku pasirenkant Pakruojo rajono atvejį.

Norint atlikti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistemos ir priemonių analizę Pakruojo rajono savivaldybėje, buvo analizuojami:

- statistiniai duomenys, kurie parodė gyventojų skaičių ir jaunimo užimtumo padėtį rajone;
- aptariami teisiniai dokumentai bei asmenys ir institucijos, formuojančios ir įgyvendinančios jaunimo užimtumo politiką;
- atliktas kokybinis tyrimas – struktūrizuotas specialistų interviu.

R. Tidikis (2003) teigia, kad interviu – yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Anot L. Rupšienės (2007), kokybiniame tyrime dalyvaujantys ir tyrėjui dumenų suteikiantys asmenys dažniausiai vadinami informantais. Interviu padeda tyrėjui suvokti informantų požiūrius, nuomones ir įsitikinimus tiriamuoju klausimu. Interviu, kaip atskiras tyrimo metodas, gali būti skirstomas į daugelį įvairių variantų, pradedant nuo formalizuotų (standartizuotų) interviu, kur klausimai numatyti iš anksto, iki neformalių interviu, kur klausimų seka ir jų formalizavimas pasireiškia visišku laisvumu.

Atliekant tyrimą taikytas struktūrizuoto interviu metodas, kai iš anksto numatomi interviu klausimai ir duodamas papildomas klausimas, ką respondentas norėtų papildomai pasakyti šiuo klausimu. Interviu yra labai geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo būdas (Luobikienė, 2002). Norėdami suprasti, kaip kiti asmenys aiškina tikrovę, turime jų paklausti ir paklausti taip, kad jie galėtų mums papasakoti savo terminais (žodžiais), o ne tomis tiksliais kategorijomis, kurias pateikiame mes. Reikia leisti tiriamiesiems atsiskleisti iki tokio lygio, kuris padėtų atskleisti jų reikšmių esmę. Nors interviu metodu aprėpiamas mažesnis informantų skaičius, tačiau gaunama vertingesnė informacija, o tai leidžia priėti prie nuodugnesnės duomenų interpretacijos (Luobikienė, 2002; Tidikis, 2003).

Šis metodas buvo pasirinktas tam, kad priartėtume prie realijų, su kuriomis susiduria jaunimo užimtumo politiką įgyvendinantys asmenys. Respondentai pasirinkti neatsitiktinai – pasirinkti šios srities specialistai, kurie dirba su jaunimu ir įgyvendina jaunimo užimtumo politiką. Respondentams pateikti atvirieji klausimai, kad atsakymai būtų aiškūs, nedviprasmiški, neribojant respondentų į juos laisvės atsakyti.

Kiekvienas specialistas buvo apklaustas individualiai, susitarus iš anksto, jiems patogiu laiku, skiriant nuo 25 min. iki 1 val. (priklausomai nuo specialisto kalbėjimo tempo, pateikiamos informacijos kiekio) interviu apklausai. Tyrimas buvo pradėtas geranoriškumo principu, kai prisistato pats tyrėjas, pristatoma analizuojama tema, jos tikslas, atliekamo tyrimo svarba rajonui. Toliau buvo laikomasi teisės gauti tikslią informaciją principo. Buvo atsakyta į visų specialistų užduodamus klausimus: kodėl jie yra naudingi tyrimui, kur šie duomenys bus naudojami, užtikrinamas jų konfidencialumas. Struktūrizuoto interviu metu informantų atsakymai buvo užrašomi paties tyrėjo, jo parengtame protokole sakinio trumpinimais, žodžių junginiais.

Siekiant išnagrinėti, susisteminti ir apibendrinti interviu metu gautus specialistų atsakymus buvo naudojamas kokybinis (content) analizės metodas. Kokybinė turinio (content) analizė atlikta remiantis daugkartiniu teksto skaitymu, kategorijų turinio išskaidymu į subkategorijas ir jų interpretavimu.

3.2. Tyrimo instrumentas

Remiantis atlikta mokslinės literatūros analize, tyrimui atlikti pasirinktas struktūruoto interviu tipas – iš anksto numatyti klausimai, kurie užtikrins sklandesnę tyrimo eigą, neleis tyrimo dalyviams visiškai nuklysti nuo temos.

Struktūrizuotas interviu sudarytas iš 13 klausimų, kuriais buvo siekta atskleisti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistemą: jos privalumus ir trūkumus, svarbiausias užimtumo priemones,

naudojamas šiuo metu, prioritetines užimtumo politikos kryptis ateityje, jaunimo informavimo lygi ir kitus jaunimui labai svarbius aspektus. Klausimai pateikti 6 lentelėje

6 lentelė

Interviu naudoti klausimai

Klausimas	Ko buvo siekta
Jaunimo užimtumo politika yra valstybės perduota savivaldybėms viena iš funkcijų. Kaip Jūs vertinate savivaldybei priskirtą šią funkciją?	Svarbu nustatyti ar savivaldybės geriau įgyvendina jai priskirtą funkciją nei valstybė.
Jaunimo užimtumo politikoje dalyvauja nemažai institucijų: savivaldybės taryba, savivaldybės reikalų taryba, jaunimo reikalų koordinatorius, jaunimo organizacijos, vietos veiklos grupė ir kt. Kaip Jūs vertinate tokią jaunimo užimtumo politikos sistemą?	Reikšminga nustatyti ar visi jaunimo užimtumo politikos sistemos dalyviai prisideda prie šios politikos įgyvendinimo.
Ar visos sistemos dalyviai vienodai įsitraukia į jaunimo užimtumo skatinimą?	Svarbu nustatyti, kurių institucijų dalyvavimas yra reikšmingiausias, o kurių – ne toks reikšmingas.
Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu priimtame 2015-2017 m. regioninės jaunimo politikos stiprinimo veiksmų plane vienas iš tikslų yra stiprinti tarpžinybinį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą. Su kokiomis institucijomis bendradarbiaujate daugiausiai jaunimo užimtumo klausimais? Kas lemia šį pasirinkimą?	Itin reikšminga nustatyti su kokiomis institucijomis bendradarbiaujama jaunimo užimtumo klausimais Pakruojo rajone. Bendradarbiaujančių institucijų išsiaiškinimas, leistų nustatyti kurios institucijos daugiausia prisideda prie politikos įgyvendinimo.
Ar, Jūsų nuomone, pakankamai dėmesio skiriama rajono jaunimui, jo įsidarbinimo galimybėms?	Siekta nustatyti specialistų nuomonę, ar dar yra kur tobulėti jaunimo įsidarbinimo srityje Pakruojo rajone.
Šiuo metu yra siūloma nemažai aktyvios darbo rinkos priemonių jaunimui: darbo rotacija, profesinis mokymas, įdarbinimas subsidijuojant, savarankiško užimtumo rėmimas ir kt. Kokia priemonė yra geriausia jaunimui Jūsų nuomone?	Prioritetinių priemonių nustatymas parodys, kokios priemonės yra efektyvios Pakruojo rajone.
Ar Pakruojo jaunimas yra informuotas apie jam siūlomas priemones? Kas teikia šią informaciją?	Itin reikšminga nustatyti ar jaunimas žino jiems siūlomas priemones užimtumui didinti
Kaip vertinate atvirojo jaunimo centro veiklą?	Atvirasis jaunimo centras atsiradė prieš metus, todėl svarbu įvertinti jo veiklą jaunimo užimtumo srityje.
Jaunimo politikos įgyvendinimo vienas iš principų yra jaunimo dalyvavimas. Ar jaunimas noriai dalyvauja jiems skirtose programose?	Svarbu nustatyti paties jaunimo aktyvumą dalyvaujant jiems skirtose priemonėse. Priemonės nebus įgyvendinamos tinkamai jeigu jaunimas nenorės dalyvauti jose.
Ar daug jaunimo įsitraukia į savanorišką veiklą?	Leidžia nustatyti, ar jaunimas noriai įsitraukia į savanorystę Pakruojo rajone.
Kokios galėtų būti naujos jaunimo užimtumo politikos kryptys Pakruojo rajono savivaldybėje?	Su jaunimu dirbantys asmenys geriausiai žino kaip dar būtų galima pagerinti jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą Pakruojo rajone
Ar pakankamai yra skiriama lėšų jaunimo užimtumui didinti Pakruojo rajone?	Skiriamų lėšų kiekis turi didelę įtaką jaunimo užimtumo politikai rajone.
Papildomas klausimas.	Leidžia respondentui papildomai pasakyti savo nuomonę.

3.3. Tyrimo imties charakteristikos

V. Žydžiūnaitės (2011) teigimu, kokybiniam tyrimui neaktualus tiriamųjų skaičius, o aktualus gauto interviu teksto turinys – jo gilumas, išsamumas, nauja informacija. Dėl išvadų generalizavimo savitumo kokybiniame tyrime neverta siekti tikimybinės, atsitiktinai sudarytos imties, bet priešingai – reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Todėl planuojamo atlikti tyrimo imties atrankos būdu nuspręsta pasirinkti netikimybinės tikslinės kriterinės atrankos būdą, kai imties vienetai iš populiacijos atrenkami laikantis tyrėjo nustatytų kriterijų (Rupšienė, 2007). Konkrečiu atveju siekiant gauti patikimos, svarbios informacijos probleminiam klausimui spręsti, į tyrimą įtraukti su jaunimo užimtumo politika susiję asmenys.

Interviu su specialistais buvo atliekamas 2015 m. kovo 9 – 30 dienomis apklausus 7 specialistus (žr. 7 lentelė).

7 lentelė

Duomenys apie specialistus

Nr.	Darbo stažas	Specialisto kodas
1.	11 m.	UZIM 1
2.	24 m.	UZIM 2
3.	4 m.	UZIM 3
4.	8 m.	UZIM 4
5.	5 m.	UZIM 5
6.	1 m.	UZIM 6
7.	7 m.	UZIM 7

Tyrimo dalyvavę asmenys, atstovaujantys skirtingoms žinyboms, buvo pasirinkti atsižvelgiant į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistemą. Tyrimo dalyvavo vienas vyras ir šešios moterys

4. JAUNIMO UŽIMTUMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO SISTEMOS IR PRIEMONIŲ PAKRUOJO RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATAI

4.1. Jaunimo užimtumas Pakruojo rajone

Lietuvos darbo biržos duomenimis 2014 m. Šiaulių teritorinėje darbo biržoje, kurioje registruojami ir Pakruojo bedarbiai, buvo registruota 23 550 bedarbių – 2757 asmenimis arba 10,5 proc. mažiau nei 2013 metais. Daugiausiai registravosi – Šiaulių miesto gyventojų, mažiausiai – Pakruojo rajono gyventojų. Vidutiniškai per mėnesį užregistruoti 1965 bedarbiai. Daugiausiai bedarbių užregistruota sausio mėnesį – 2719, mažiausiai gegužės ir birželio – 1514. 2014 metais registravosi 2967 niekur nedirbę bedarbiai – 664 asmenimis arba 18,3 proc. mažiau nei 2013 metais. Jų dalis, palyginti su 2013 metais, sumažėjo nuo 13,8 proc. iki 12,6 proc. Įregistruoti 1639 absolventai – 508 asmenimis arba 23,7 proc. mažiau nei 2013 metais. Jų dalis iš bendro užsiregistravusių bedarbių skaičiaus sumažėjo nuo 8,2 proc. iki 7 proc. 2014 metais įregistruoti 5295 jaunuoliai iki 25 metų amžiaus – 1150 asmenų arba 17,8 proc. mažiau nei 2013 metais. Bedarbių jaunimo dalis sumažėjo nuo 24,5 proc. iki 22,5 proc. 2014 metais nežymiai sumažėjo registruota darbo jėgos paklausa. Šiaulių teritorinėje darbo biržoje įregistruotos 24 378 laisvos darbo vietos – 557 vietomis arba 2,2 proc. mažiau nei 2013 metais. Didžiausia darbo jėgos paklausa – Šiaulių mieste, mažiausia – Pakruojo rajone. Vidutiniškai per mėnesį įregistruota 2030 darbo pasiūlymų. Daugiausiai darbo pasiūlymų įregistruota balandžio (2889) ir kovo (2492) mėnesiais, mažiausiai – gruodžio (1069) mėnesį. 2014 metais paklausa neterminuotam darbui sumažėjo 751 vieta arba 4 proc., terminuotam darbui padidėjo 194 vietomis arba 3,1 proc.

Darbo biržos renkami duomenys apie jaunimą (iki 25 m.) neatskleidžia tikrosios jaunimo padėties darbo rinkoje. Dauguma jaunuolių maždaug iki 23 m. dar mokosi profesinėse ar aukštosiose mokyklose, jie yra užimti ir nesiregistruoja teritorinėse darbo biržose. Geriausiai jaunimo užimtumo padėtį atskleistų jaunuolių iki 29 m. darbo rinkos duomenys. Nors užimtumas, palyginti su 2013 m., didėja, tačiau dar yra nemažai neužimto jaunimo, kurio problemas reikia spręsti. Taip pat iš pateiktų Šiaulių teritorinės darbo biržos duomenų galima matyti, kad dominuoja sezoninis darbas. Daugiausia darbo vietų įregistruojama artėjant pavasariui, mažiausiai – žiemą.

2014 m. priimta Jaunimo garantijų iniciatyva, leidžia atskleisti jaunimo (iki 29 m.) padėtį darbo rinkoje pagal šios iniciatyvos įgyvendinimo aspektus. 2014 m. Šiaulių teritorinėje darbo biržoje įregistruota 8514 jaunuolių iki 29 m. amžiaus. Iš jų 46,5 proc. buvo pasirengę darbo rinkai, 53,5 proc. – nepasirengę. Aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 21 proc., profesinį – 37,5 proc. jaunuolių. Net 41 proc. jaunuolių buvo nekvalifikuoti. Iš 8514 Jaunimo garantijų iniciatyvoje dalyvavusių jaunų asmenų 2014 m. buvo įdarbinti 3668 arba 43 proc., per 4 registracijos mėnesius įdarbinta 2910

jaunuolių arba 34 proc. iš visų užsiregistravusiųjų. Per 4 mėn. registracijos darbo biržoje jaunimo garantijų iniciatyvos suteiktos 50 proc. jaunuolių. Kas antras jaunuolis buvo įdarbintas ar dalyvavo aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse. Jaunimo garantijų iniciatyvos siūlomos priemonės nebuvo suteiktos dėl kelių priežasčių: laisvų darbo vietų pagal įgytą profesiją stoka, sveikatos problemos, nepalankus susisiekimas, mažamečiai vaikai ir kt.

Apžvelgus 2014 m. Šiaulių teritorinės darbo biržos pateiktus duomenis galima daryti išvadą, kad jaunimo užimtumas, palyginti su 2013 m., didėjo. Tačiau vis dar nemažai jaunimo, neturintio darbo. Jaunimo garantijų iniciatyvos intervencijos priemonės padidino jaunimo užimtumą net 43 proc., kas antras jaunuolis buvo įdarbintas ar dalyvavo aktyviose darbo rinkos priemonėse. Šios iniciatyvos vykdomos priemonės padeda jaunuoliams, neturintiems išsilavinimo, jį įgyti ir konkuruoti darbo rinkoje.

Būtina pažymėti, kad Pakruojo rajone dominuoja sezoninis darbas. Čia veikia dvi skaldos įmonės, kurios skaldos gamybos sezonu priima daugiau žmonių, bet baigiantis sezonui juos atleidžia. Rajone vyrauja smulkusis verslas. Dirvožemiai palankūs įvairioms žemės ūkio kultūroms auginti. Tai svarbus žemės ūkio ir statybinių medžiagų gamybos rajonas. Viena iš pagrindinių prielaidų efektyviai funkcionuoti Pakruojo rajono ekonomikai yra smulkios ir vidutinės verslo įmonės, todėl rajone didelis dėmesys skiriamas smulkių ir vidutinių įmonių veiklai skatinti, pažangiam žemės ūkiui kurti ir turizmui plėtoti²². Darbo sezoniškumas turi įtakos ir gyventojų skaičiaus mažėjimui rajone (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Gyventojų skaičius Pakruojo rajono savivaldybėje

Miesto ir kaimo gyventojai	Bendras gyventojų skaičius	20-24 m.	25-29 m.
2013 m. pradžioje			
Pakruojo r. sav.	22549	1512	1028
Miesto gyventojai:	6426	419	294
Linkuva	1442	89	58
Pakruojis	4986	330	236
Kaimo gyventojai	16123	1093	734
2014 m. pradžioje			
Pakruojo r. sav.	21979	1537	1010
Miesto gyventojai:	6322	400	301
Linkuva	1403	92	59
Pakruojis	4919	308	242
Kaimo gyventojai	15657	1137	709
2015 m. pradžioje			
Pakruojo r. sav.	21566	1587	968

²² Lietuvos regionų portretas. Prieiga per internetą:

http://regionai.stat.gov.lt/lt/siauliu_apskritis/pakruojo_rajono_savivaldybe.html. [Žiūrėta 2015-02-20].

Miesto gyventojai:	6290	410	284
Linkuva	1390	96	53
Pakruojis	4900	314	231
Kaimo gyventojai	15276	1177	684

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

Iš pateiktos lentelės galima matyti, kad didžiąją dalį Pakruojo rajono savivaldybės gyventojų sudaro kaime gyvenantys žmonės. Pakruojo rajono gyventojų skaičius, palyginti 2013, 2014, 2015 metus mažėja. Ypač sumažėjo kaimo gyventojų. Jaunimo 20 – 24 m. amžiaus lyginamuoju laikotarpiu daugėjo, tačiau 25 – 29 m. amžiaus – mažėjo.

4.2. Jaunimo užimtumo politikos sistema ir ją įgyvendinančių priemonių raiška

Pakruojo rajono savivaldybė, formuodama ir įgyvendindama jaunimo užimtumo politiką, vadovaujasi nacionaliniu lygmeniu jaunimo politikos klausimais priimtais teisės aktais, Pakruojo rajono savivaldybės tarybos sprendimais ir kitais savivaldybės administracijos priimtais teisės aktais (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Savivaldybės jaunimo užimtumo politiką reglamentuojantys teisės aktai ir kiti dokumentai

Dokumento pavadinimas	Patvirtinta (metai)
Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtinta Savivaldybės jaunimo politikos koncepcija	2005
Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintas Jaunimo problemų sprendimo 2013 – 2018 m. planas	2013
Pakruojo rajono savivaldybės 2014 – 2020 m. strateginis planas	2014
Savivaldybės tarybos sprendimu patvirtintos Jaunimo reikalų tarybos nuostatos	2010
Jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašas	2014
Savivaldybės tarybos sprendimu pritarta Jaunimo ir sporto organizacijų rėmimo programos veiklos ataskaita	2015
Savivaldybės tarybos sprendimas dėl lėšų savivaldybės biudžete	2015
Savivaldybės tarybos sprendimu pritarta Jaunimo reikalų tarybos 2014 m. veiklos ataskaita	2014

Šaltinis: sudaryta autorės remiantis jaunimo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje kokybės vertinimo ataskaita.

Jaunimo užimtumo politika įgyvendinama pagal integruotos jaunimo politikos vietos lygmeniu modelį. Šį modelį sudaro savivaldybės taryba, savivaldybės reikalų taryba, jaunimo reikalų koordinatorius, regioninė jaunimo reikalų taryba, vietos veiklos grupė, savivaldybės teritorijoje veikiančios biudžetinės įstaigos, jaunimo organizacijos, su jaunimu dirbančios nevyriausybines organizacijos. Toliau aptariamos savivaldybės institucijos, įstaigos ir kitos organizacijos, susijusios su jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimu Pakruojo rajone.

Pakruojo rajono savivaldybės tarybą sudaro 25 tarybos nariai. Ši savivaldybės atstovaujamoji institucija turi vietos valdžios ir viešojo administravimo teises ir pareigas, įgyvendina savivaldos teisę, formuoja užimtumo politiką.

Savivaldybės jaunimo reikalų taryba lygiateisės partnerystės pagrindu sudaryta iš 12 narių: savivaldybės institucijų ir įstaigų bei jaunimo organizacijų atstovų. Jaunimo reikalų tarybos tikslai: bendradarbiaujant su savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriumi, padėti įgyvendinti savivaldybės funkcijas jaunimo politikos įgyvendinimo srityse, numatytose Jaunimo politikos pagrindų įstatyme ir kituose teisės aktuose, koordinuoti savivaldybės jaunimo politikos įgyvendinimą, užtikrinti jaunų žmonių dalyvavimą sprendžiant savivaldybės jaunimo politikos klausimus, stiprinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės institucijų ar įstaigų ir jaunimo bei su jaunimu dirbančių organizacijų.

Pakruojo rajono savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius padeda savivaldybei įgyvendinti valstybės perduotą funkciją „Jaunimo teisių apsauga“. Jis rengia ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoja jaunimo, jaunimo organizacijų padėtį savivaldybės teritorijoje, koordinuoja savivaldybės institucijų ir įstaigų veiklą jaunimo politikos srityje, vykdo kitą veiklą, susijusią su jaunimu ir jaunimo organizacijomis, inicijuoja neformalių jaunimo grupių, jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų rėmimo programų ir priemonių savivaldybės teritorijoje rengimą, siekdamas įtraukti jaunimą į aktyvią veiklą bei skatindamas jaunimo ir su jaunimu dirbančias organizacijas aktyviai įgyvendinti Jaunimo politikos pagrindų įstatyme nustatytas funkcijas, bendradarbiauja su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Jaunimo reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitomis institucijomis jaunimo politikos formavimo savivaldybėje klausimais. Siekdamas perimti ir pasidalyti gerosios praktikos pavyzdžiais, jaunimo reikalų koordinatorius dalyvauja plėtojant bendradarbiavimą su kitomis Lietuvos savivaldybėmis ir Nacionaline jaunimo reikalų koordinatorių asociacija.

2012 m. jaunimo įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje kokybės vertinimo ataskaitoje buvo išskirti keli jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašyme nustatyti netikslumai: pavaldumas neatitinka Pavyzdinio savivaldybės jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašymo nuostatos ir koordinatoriui priskirtos kelios su jaunimo politikos įgyvendinimui nesusijusios funkcijos. Šie trūkumai buvo pašalinti ir 2014 m. liepos 1 d. Pakruojo rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. AP-173 buvo patvirtintas naujas jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašymas.

Regioninė jaunimo organizacijų taryba (Apskritasis stalas) prisideda prie Jaunimo reikalų tarybos siūlomų priemonių užimtumui didinti įgyvendinimo, rengia diskusijas jaunimui aktualiomis temomis.

Vietos veiklos grupė „Pakruojo rajono partnerystė“ tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda prie jaunimo politikos įgyvendinimo bei teikia idėjas ir siūlo iniciatyvas jaunimo politikos formavimui.

2012 m. buvo atlikta 53 savivaldybių jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės lyginamoji analizė. Pakruojo rajonas šioje analizėje buvo priskirtas „kaimo“ savivaldybių tipui. Pakruojo rajono jaunimo politikos įgyvendinimo analizės rezultatai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

Pakruojo rajono savivaldybės vertinimo apibendrinimas	
Vertinama sritis	Balai
Prielaidos jaunimo politikos įgyvendinimui	4,5
Jaunimo dalyvavimas	4,5
Parama jaunimui	4,5
Jaunimo neformalus mokymas, ugdymas ir konsultavimas	4,0
Jaunimo informavimas	4,5
Jaunimo politikos integralumas ir tarpžinybiškumas	4
Jaunimo politikos tobulinimas ir inovacijos	3
Tarptautiniai ryšiai ir bendradarbiavimas	4,5

Šaltinis: Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse lyginamosios analizės ataskaita, 2012

Iš pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad jaunimo politika Pakruojo rajone yra įgyvendinama labai gerai. Tik jaunimo tobulinimo ir inovacijų srityje dar reikia imtis priemonių šiai padėčiai pagerinti.

Jaunimo užimtumo politikos priemonės Pakruojo rajone įgyvendina Šiaulių teritorinės darbo biržos Pakruojo skyrius. Šis skyrius teikia konsultavimo, informavimo paslaugas, taip pat įgyvendinama Jaunimo garantijų iniciatyvą, teikiamos kitos priemonės padedančios jaunimo užimtumui.

Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2013 m. sausio 24 d. sprendime Nr. T-18 „Dėl jaunimo problemų sprendimo Pakruojo rajono savivaldybėje 2013 – 2018 m. plano patvirtinimo“ įtvirtintos įvairios priemonės, kuriomis siekiama didinti jaunimo užimtumą rajone. Šiame plane išketi keli tikslai ir tikslams įgyvendinti suformuluoti uždaviniai:

1. Tikslas: skatinti jaunimo turtingą laisvalaikį ir išnaudoti esamas viešąsias erdves bei plėsti jaunimo laisvalaikio poreikius atitinkančią infrastruktūrą.
 - 1.1. Išnaudoti Pakruojo rajone esamas aktyviam laisvalaikiui pritaikytas erdves ir atnaujinti materialinę bazę. Įkurti saugias ir atviras erdves jaunimui ir užtikrinti prieinamumą rajono gyventojams. Nenaudojamas savivaldybės patalpas panaudoti jaunimo, jaunimo organizacijų bei kitų nevyriausybinų organizacijų veiklai ir reikmėms.
2. Tikslas: skatinti jaunimo saviraišką ir aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime.
 - 1.2. Padidinti neformalaus ugdymo prieinamumą ir pasiūlos įvairovę bei ugdymo įstaigų darbuotojų kompetenciją. Plėtoti savanorišką veiklą rajone ir nacionalinėse iniciatyvose bei

jaunimo organizacijose. Sudaryti sąlygas jaunimo nevyriausybinių organizacijų kūrimuisi ir informacijos apie jų veiklą sklaidai.

3. Tikslas: užtikrinti jaunimo interesų atstovavimą ir informavimą.

1.3. Sukurti jaunimo informavimo sistemą ir remti jaunimo organizacijų veiklą skiriant finansavimą projektams. Didinti jaunimo įtraukimą į jiems aktualių klausimų svarstymą.

Apibendrinant galima teigti, kad Pakruojo rajono savivaldybė yra priskirta „kaimo“ savivaldybių tipui, o joje jaunimo politika įgyvendinama gerai (bendras įvertinimas 4,19 balo). Veikia institucijų sistema, kuri įsitraukia į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą. Pakruojo rajone Šiaulių teritorinės darbo biržos Pakruojo skyrius įgyvendina visas priemones, kurios yra numatytos Lietuvos Respublikos įstatymuose ir teisiniuose aktuose. Rajono savivaldybė prisideda prie jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo priemonėmis, kurios yra numatytos jaunimo problemų sprendimo 2013 – 2018 metų plane. Tačiau Pakruojo rajono savivaldybės jaunimo problemų medis (9 priedas) rodo, kad dar rajone yra daug su jaunimu susijusių problemų, kurias būtina spręsti.

4.3. Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo vietos savivaldoje tobulinimo kryptys

Atlikus kokybinį tyrimą ir išanalizavus jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančių institucijų atstovų atsakymus į pateiktus klausimus, tyrimo rezultatus galima suskirstyti į 12 kategorijų ir 32 subkategorijas.

11 lentelė

Struktūrizuoto interviu kategorijos ir subkategorijos

Kategorijos	Subkategorijos
1. Savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo funkcija.	1. Teigiamai
2. Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema.	1. Tarpsektorinio / tarpžinybinio sektorių bendradarbiavimas. 2. Tarpsektorinio / tarpžinybinio sektorių bendradarbiavimo poreikis.
3. Institucijų įsitraukimas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą.	1. Visų institucijų dalyvavimas; 2. Ne visų institucijų dalyvavimas
4. Bendradarbiavimas įgyvendinant jaunimo užimtumo politiką.	1. Institucijos bendradarbiauja tarpusavyje. 2. Bendradarbiavimo trūksta.
5. Dėmesys jaunimui, jo įsidarbinimo galimybėms.	1. Skiriamas didelis dėmesys. 2. Skiriama nepakankamai dėmesio.
6. Aktyvios darbo rinkos priemonės vykdomos Pakruojo rajono savivaldybėje, siekiant sėkmingo jaunimo įsidarbinimo.	1. Įdarbinimas subsidijuojant. 2. Savanorystė. 3. Darbo įgūdžių įgijimas. 4. Profesinis mokymas. 5. Visos priemonės.
7. Jaunimo informavimas.	1. Darbo birža.

	2. Pakruojo rajono savivaldybė. 3. Pakruojo rajono seniūnijos. 4. Interneto svetainės, vietinis laikraštis.
8. Atviro jaunimo centro veikla.	1. Atvirasis jaunimo centras prisideda prie jaunimo užimtumo didinimo. 2. Tai tik bendro darbo pradžia.
9. Jaunimo dalyvavimas.	1. Jaunimas aktyvus. 2. Jaunimas pasyvus.
10. Jaunimo savanoriška veikla.	1. Jaunimas dalyvauja savanoriškoje veikloje. 2. Savanoriškumą reikia skatinti.
11. Naujos jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptys	1. Verslumas. 2. Bendradarbiavimas su verslo atstovais. 3. Savanorystė. 4. Darbo įgūdžių įgijimas. 5. Nauja koncepcija. 6. 2014 – 2020 m. vietos plėtros strategija.
12. Lėšos skiriamos jaunimo užimtumo politikai	1. Skiriama pakankamai lėšų. 2. Skiriama nepakankamai lėšų.

Pirmąją kategoriją (savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo funkcija), kaip matyti 9 lentelėje, sudaro viena subkategorija. Visi specialistai šią funkciją vertina teigiamai dėl kelių priežasčių: jaunimo problemos matomos iš arti, Pakruojo rajono savivaldybėje įdarbintas žmogus, tiesiogiai atsakingas už jaunimo politikos įgyvendinimą rajone (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo politikos funkcija

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo politikos funkcija	Teigiamai	<p>„Atsirado žmogus savivaldybėje (jaunimo reikalų koordinatorius), kuris rengia ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politikos programas ir priemones, analizuoja jaunimo ir jaunimo organizacijų padėtį, koordinuoja savivaldybės institucijų veiklą“. UZIM 1</p> <p>„Teigiamai, nes vietoje galima matyti jaunimo problemas“. UZIM 2</p> <p>„Teigiamai, nes savivaldybės turi informaciją apie jaunimo užimtumą ar neužimtumą, kuri leidžia priimti tinkamus sprendimus rajono jaunimo užimtumo didinimui“. UZIM 3</p> <p>„Vertinu teigiamai“. UZIM 4</p> <p>„Savivaldybei priskirta jaunimo užimtumo politikos formavimo funkcija yra svarbi ir labai reikšminga daugeliu aspektų. Vietoje yra geriausiai matyti, kokios yra jaunimo problemos, kokiais būdais jas galima spręsti, kokias kryptis pasirinkti <...>“. UZIM 5</p> <p>„<...> suteikia galimybių ir sąlygų jaunimui reikštis ir realizuoti save“. UZIM 6</p> <p>„Pakruojo rajono savivaldybėje yra jaunimo reikalų koordinatoriaus etatas, kuris paskirsto gautą informaciją nevyriausybinėms jaunimo organizacijoms, rašo projektus jaunimo užimtumui“. UZIM 7</p>

Antroji kategorija. Lietuvoje yra sukurta institucijų sistema jaunimo politikai įgyvendinti ir formuoti, todėl labai svarbu išsiaiškinti ar ši institucijų sistema veikia ir Pakruojo rajone. Antrąją kategoriją (jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema) sudaro dvi subkategorijos (žr. 13 lentelę), kurios parodo, kad jaunimo užimtumo politikos sistemos įgyvendinimas praktiniu aspektu skiriasi nuo teorijos. Ne visos institucijos prisideda prie politikos įgyvendinimo rajone savo darbais ar sprendimais. Jaunimo užimtumo sistema yra plati, nebuvo siūlymo išbraukti ar įtraukti naujų narių į sistemą.

13 lentelė

Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo sistema	Tarpsektorinio / tarpžinybinio sektorių bendradarbiavimas	<p>„Visos institucijos yra labai susijusios, glaudžiai bendradarbiauja <...> ieško būdų kaip spręsti jaunimo užimtumo problemas“.UZIM 1</p> <p>„Kartu išaiškinus problemas, sutelkus žmogiškuosius ir finansinius išteklius galima pasiekti geresnių rezultatų“.UZIM 2</p> <p>„Kuo daugiau institucijų įsitraukia į sistemą, tuo didesnė gaunama informacija apie jaunimą rajone, tobulinama sistema“UZIM 3</p> <p>„Visi sistemos dalyviai vienodai įsitraukia į jaunimo užimtumo politiką rajone“.UZIM 4</p>
	Tarpsektorinio / tarpžinybinio sektorių bendradarbiavimo poreikis	<p>„Ne visos institucijos turi patirties ir gebėjimų dirbti partnerystėje, kartais labiau išaukštinama ir pabrėžiama pačių organizuojama veikla, kuri praktiškai neskatina jokių pokyčių. Reikia įdėti nemažai pastangų, kad ta sistema tikrai veiktų, nes kartais tik deklaruojama, kad ji veikia“.UZIM 5</p> <p>„Ne visos institucijos įdeda pakankamai pastangų, kad situacija rajone keistusi“.UZIM 6</p> <p>„Tik kelios institucijos dirba praktiškai, kitos tik teorijų kūrėjos“UZIM 7</p>

Institucijų įsitraukimas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą. Trečiasis klausimas apie institucijų įsitraukimą į politikos įgyvendinimą atsakymus leidžia suskirstyti į dvi subkategorijas (žr. 14 lentelę).

Institucijų įsitraukimas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Institucijų įsitraukimas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą	Institucijos dalyvauja įgyvendinant politiką	<p>„Visi glaudžiai bendradarbiauja“. UZIM 1</p> <p>„Visos sistemos dalyviai vienodai įsitraukia į jaunimo užimtumo skatinimą. Jauni žmonės dalyvauja posėdžiuose, susitikimuose, diskusijose ir visada turi galimybę išsakyti pasiūlymus ir poreikius.“ UZIM 4</p>
	Ne visos institucijos dalyvauja įgyvendinant politiką	<p>„<...> tai tik bendro darbo pradžia. Reikėtų įtraukti darbdavių organizacijas“. UZIM 2</p> <p>„Daugiausiai įsitraukia seniūnijos, bendruomenės, vietos veiklos grupė“. UZIM 3</p> <p>„Kiekviena <...> institucija, turi savo metodus ir savo supratimą ir jais vadovaujasi, esant nevienodoms tiek finansinėms tiek ir žmogiškosioms galimybėms, dalyvių veikla ir įtaka tikrai nėra vienoda“. UZIM 5</p> <p>„Tikrai ne visos“ UZIM 6</p> <p>„Vieni dirba tik teorijomis, kiti praktiškai“. UZIM 7</p>

Iš 12 lentelės galima matyti, kad tikrai ne visos institucijos įsitraukia į jaunimo užimtumo skatinimą. Nors jaunimo užimtumo politika yra valstybės (perduota savivaldybėms) viena iš funkcijų nuo 2002 m., tačiau dar nėra tvirtos sistemos, į kurią įsitrauktų visos jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančios institucijos ir organizacijos. Vienas specialistas teigia, kad tai tik bendro darbo pradžia, tai rodo, kad jaunimo užimtumo politikos sistema dar yra formuojama, rašomi nauji projektai, leidžiantys įtraukti naujus politikos įgyvendinimo dalyvius. Institucijų įsitraukimą daugiausiai lemia žmogiškieji išteklių, kurie yra skirtingi.

Ketvirtoji kategorija. Bendradarbiavimas yra vienas iš jaunimo politikai įgyvendinti būtinų principų, todėl ketvirtasis interviu klausimas yra apie institucijų bendradarbiavimą įgyvendinant politiką, jį sudaro 1 subkategorija. 6 specialistai teigė, kad bendradarbiauja su darbo birža, 5 specialistai bendradarbiauja su Pakruojo rajono savivaldybe. Bendradarbiavimas su kitomis įstaigomis pasiskirstė nevienodai ir vyksta vangiai. Tik vienas specialistas teigė, kad įgyvendinant jaunimo užimtumo politiką bendradarbiauja su ūkininkais, kitas bendradarbiauja su verslininkų asociacija. Ne visi specialistai atsakė į klausimą, kas lemia šį pasirinkimą. Institucijų bendradarbiavimo pasiskirstymas pavaizduotas 15 lentelėje.

Institucijų bendradarbiavimas

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Institucijų bendradarbiavimas	Institucijos bendradarbiauja tarpusavyje	„Bendri tikslai, tikslinės grupės“. UZIM 1 „Veiklos partnerė įgyvendinant naujas vietos plėtros strategijas“. UZIM 5 „Priklauso nuo situacijos ir įgyvendinamo projekto“. UZIM 6 „Veiklos partnerė įgyvendinant naujas vietos plėtros strategijas“. UZIM 5 „Dėl nekvalifikuoto jaunimo, kad jie įgytų profesiją“. UZIM 3
	Bendradarbiavimo trūksta	Bendradarbiaujame daugiausia su švietimo įstaigomis, yra didžiulis poreikis bendradarbiauti ir su kitomis institucijomis, bet jos labai nenoriai įsitraukia į veiklas, skatinančias jaunimo užimtumą“. UZIM 7

Penkta kategorija. Penktasis klausimas apie skiriamą dėmesį jaunimui, jo įsidarbinimo galimybėms, jaunimo užimtumo politikos formavimą, užimtumo priemonių taikymą atsakymus leidžia suskirstyti į dvi subkategorijas: skiriamas didelis dėmesys, skiriama nepakankamai dėmesio.

Dėmesys jaunimui

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Dėmesys jaunimui, jo įsidarbinimo galimybės	Skiriamas didelis dėmesys	„Jaunimui, jo įsidarbinimo galimybėms skiriamas didelis dėmesys. Darbo biržos Pakruojo skyrius įgyvendina jaunimo garantijų iniciatyvą, verslumo skatinimo priemonės numatytos savivaldybės strateginiuose dokumentuose, sukurtas partnerių tinkas“. UZIM 1 „Taikomos priemonės nurodytos Užimtumo rėmimo įstatyme“. UZIM 2 „Šiuo metu skiriamas didelis dėmesys jaunimo įsidarbinimo galimybėms. Taikoma jaunimo garantijų iniciatyva“. UZIM 3 „Sudaryta darbo grupė, į kurią įtrauktas ir jaunimo organizacijų atstovas, sudarytas veiklos planas, veikia smulkaus ir vidutinio verslo rėmimo fondas“. UZIM 4

	<p>Skiriama nepakankamai dėmesio</p>	<p>„Jaunimo užimtumo didinimas ir naujų darbo vietų kūrimas yra ilgalaikis ir sudėtingas procesas. Tas procesas vyksta ir šiuo metu, nes kiekviena iš išvardintų institucijų vykdo priemones, įgyvendina programas bei projektus ir nors yra teigiamų pokyčių, rezultatas tikrai nėra toks, kokio norėtūsi. Jaunimas sistemingai išvyksta iš rajono ieškodamas naujų galimybių ir geriau apmokama darbo“. UZIM 5</p> <p>„Nepakankamai, nėra kuriama naujų darbo vietų. Senoji karta neužleidžia savo vietų jauniems specialistams“. UZIM 6</p> <p>„Manau, jaunimo įsidarbinimo galimybės rajone labai menkos, tokia politika praktiškai nevyksta“. UZIM 7</p>
--	---	---

Taigi, ekspertu nuomonė dėl skiriamo dėmesio jaunimui, jo įsidarbinimo galimybės išsiskyrė. 2014 m. pradėta įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyva leido daugiau dėmesio skirti rajono jaunimui ir jo įsidarbinimo galimybės. Didelė rajono problema – nekuriamos darbo vietos. Taip pat jaunimo įsidarbinimo galimybės menkina pensijinio amžiaus žmonės, kurių Pakruojo rajono viešosiose įstaigose dirba net 82. Jaunimo užimtumo politika formuojama strateginiais planais bei projektais kurie leidžia įsitraukti jaunimui į politikos įgyvendinimą. Tačiau didžiausią reikšmę jaunimo užimtumui rajone turi Lietuvos darbo biržos vykdomos programos.

Šeštoji kategorija. Analizuojant efektyviausias darbo rinkos priemones jaunimui išryškėjo penkios subkategorijos.

17 lentelė

Aktyvios darbo rinkos priemonės

* - skaičius, pateiktas prie subkategorijos apibūdinimo, reiškia ją apibūdinančių atsakymų skaičių

Kategorija	Subkategorija	Citatos
<p>Aktyvios darbo rinkos priemonės</p>	<p>Profesinis mokymas (1)</p>	
	<p>Įdarbinimas subsidijuojant (2)</p>	<p>„Dalis jaunų žmonių jau yra pasirengę ir parengus vietos plėtros strategiją, bus galima finansuoti projektus, skiriant lėšas naujų darbo vietų kūrimui“. UZIM 5</p>
	<p>Savanorystė (3)</p>	<p>„Svarbu skatinti jaunų žmonių motyvaciją, savarankiškumą ir atsakomybę“. UZIM 1</p>
	<p>Darbo įgūdžių įgijimas (2)</p>	
	<p>Visos priemonės (2)</p>	<p>„Visos priemonės yra efektyvios, viskas priklauso nuo jaunuolio turimos profesijos, kvalifikacijos ir poreikių, galimybių įsidarbinti“. UZIM 2</p>

		„Visos užimtumo priemonės yra efektyvios, nes tai skatina jaunimo įtraukimą į rinką“. UZIM 3
--	--	--

Kaip matyti iš 17 lentelės, ekspertų nuomonės išsiskyrė, tačiau daugiausiai, kaip efektyviausia aktyvios darbo rinkos priemonė buvo paminėta savanorystė. Savanorystė sudaro galimybę kiekvienam jaunam žmogui realizuoti save, panaudoti savo žinias, patirtį ar įgyti patirties, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Todėl vienas iš informantų pabrėžia, kad „Svarbu skatinti jaunų žmonių motyvaciją, savarankiškumą ir atsakomybę“ (UZIM 1). Kiti ekspertai teigė, kad efektyviausios priemonės yra įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimas. Viena iš aktyvios darbo rinkos priemonių yra skiriama individualiai asmeniui atsižvelgiant į jo turimą kvalifikaciją, darbo patirtį, pomėgius. Todėl du informantai teigė, kad visos priemonės yra efektyvios, ir negalėjo išskirti geriausias.

Septintoji kategorija. Remiantis su jaunimu dirbančių institucijų atstovų pateiktais atsakymais galima išskirti informacijos apie jaunimui siūlomas priemones sklaidą (18 lentelė).

18 lentelė

Informacijos apie jaunimui siūlomas priemones sklaida

* - skaičius, pateiktas prie subkategorijos apibūdinimo, reiškia ją apibūdinančių pasisakymų skaičių

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Jaunimo informavimas	Darbo birža (3)	„Informacijos yra labai daug ir jos pakanka. Nors važinėdami po rajoną pamatėme, kad jaunimas mažai žino apie projektus“.UZIM 2
	Pakruojo rajono savivaldybė (1)	
	Pakruojo rajono seniūnijos (2)	„Mes pažįstame rajono jaunimą, kontaktuojame tiesiogiai“. UZIM 5
	Interneto svetainės, vietos laikraštis (2)	„Yra daug informacijos, tik reikia norėti ją rasti“. UZIM 4

Nors specialistai teigia, kad informacijos yra labai daug, tačiau teikiančių šią informaciją institucijų išskyrė tik 4. Kiekvienoje institucijoje galima rasti informacijos apie jos vykdomus projektus. Nėra bendros interneto svetainės ar vienos institucijos, kuri teiktų informaciją apie programas, projektus ar kitą informaciją, kuri būtų naudinga jaunimui. Šiuo metu labai populiarus socialinis tinklas „Facebook“, kuriuo naudojasi dauguma jaunų žmonių. Sukurūs paskyrą „Aktualu Pakruojo rajono jaunimui“ būtų galima sudėti visą informaciją į vieną tinklalapį, taip būtų daug patogiau rasti informaciją vienoje vietoje. Jaunimas galėtų jungtis į grupes, bendrauti, rašyti komentarus ir dalytis naudingomis nuorodomis. Be to, šis informacijos sklaidimo būdas nieko nekainuoja.

Aštuntoji kategorija. Pakruojo atvirasis jaunimo centras vykdo atvirą darbą su jaunimu, teikia socialines, pedagogines ir psichologines paslaugas. Pakruojo rajone atvirasis jaunimo centras veikia vienerius metus. Labai svarbi specialistų nuomonė apie šio centro veiklą (žr. 19 lentelę).

19 lentelė

Pakruojo rajono atvirojo jaunimo centro veikla

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Atvirojo jaunimo centro veikla	Atvirasis jaunimo centras prisideda prie jaunimo užimtumo didinimo	<p>„Vykdomas atviras darbas su jaunimu, ugdomi socialiniai įgūdžiai, naudojami jaunimui patrauklios priemonės.“ UZIM 1</p> <p>„Jaunimo centre suteikiama informacija apie jaunimo galimybes. Apie galimybes pasirinkti tinkamas profesijas“. UZIM 3</p> <p>„Jaunimas gali ateiti užsiimti jiems patinkančia veikla ir įgyti reikalingų įgūdžių“, UZIM 4</p> <p>„Šiame centre jaunimas yra motyvuojamas, paskatinamas dalyvauti įvairiuose renginiuose. Padedama jaunuoliams realizuoti save“ UZIM 6</p> <p>„Tik teigiamai, jaunimas turi kur praleisti laisvalaikį, realizuoti save“. UZIM 7</p>
	Tai tik bendro darbo pradžia	<p>„Negaliu įvertinti, nes tik pradėtas bendradarbiavimas“ UZIM 2</p> <p>„Jaučiame, kad atvirasis jaunimo centras turi didelį potencialą, ketiname juos pakviesti į įsijungti į darbą ir veikti kartu“. UZIM 5</p>

Taigi, dauguma specialistų Pakruojo atvirojo jaunimo centro veiklą įvertino teigiamai, nurodė centro teikiamas paslaugas jaunimui. Dviems ekspertams dar buvo sunku įvertinti šio centro veiklą, dar tik kuriamas bendradarbiavimas.

Devintoji kategorija. Kadangi jaunimo užimtumo politikai įgyvendinti yra būtinas jaunimo dalyvavimas, devintasis klausimas – ar jaunimas noriai dalyvauja jiems skirtose programose (žr. 20 lentelę).

Jaunimo dalyvavimas

Kategorijos	Subkategorijos	Citatos
Jaunimo dalyvavimas	Jaunimas aktyvus	„Jauni žmonės dalyvauja įvairiose programose, sprendimų priėmime“. UZIM 1 „Jaunimas dalyvauja noriai jiems tinkamai parinktose programose“. UZIM 3 „Jaunimas gana aktyviai dalyvauja įvairiose programose, na žinoma kartais trūksta ir motyvacijos bei atsakomybės“. UZIM 4 „Jaunimas yra sumanus, aktyvus ir noriai įsitraukia į projektinę veiklą“. UZIM 5
	Jaunimas pasyvus	„Jeigu motyvuotas darbu jaunimas noriai dalyvauja, jeigu nemotyvuotas dalyvauja nenoriai“. UZIM 2 „Tai priklauso nuo jauno žmogaus motyvacijos ir siekio tobulėti“. UZIM 6 „Jaunimas yra gana pasyvus, dalyvauja nenoriai, nes nesupranta, kodėl jam tai naudinga ar reikalinga“. UZIM 7

Dauguma specialistų teigia, kad Pakruojo rajone gyvenantis jaunimas yra aktyvus, noriai dalyvauja jam skirtose programose, tačiau kiti specialistai mano, kad jaunimui trūksta motyvacijos, noro tobulėti. Tai labai svarbus faktas, rodantis, jog net ir tobulas institucijų darbas be paties jaunimo suinteresuotumo nebus produktyvus.

Dešimta kategorija. Jaunimui, neturinčiam darbo patirties, savanorystė gali būti puiki alternatyva ugdyti kompetencijas, prieinama ir naudinga terpė asmenybės tobulėjimui. Kaip atlygį už savanorišką darbą žmogus gauna žinias, susikuria bendraminčių ratą, įgyja patirties, užmezga naudingus ryšius, praplečia pasaulėžiūrą. Analizuojant jaunimo savanorišką veiklą išryškėjo dvi subkategorijos (žr. 21 lentelę).

Jaunimo savanoriškumas

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Jaunimo savanoriškumas	Jauni žmonės dalyvauja savanoriškoje veikloje	„Taip jaunimas įsitraukia į savanorišką veiklą, padeda organizuojant įvairius renginius, akcijas, šventes“. UZIM 4 „<...> .rajone įgyvendintas 71 projektas, prie daugumos vietos projektų buvo prisidedama savanorišku darbu. Rezultatai parodė, kad jaunimui nesvetima savanorystė“. UZIM 5

	Savanoriškumą dar reikia skatinti	<p>„Nemažai jaunų žmonių savanoriauja, tačiau reikėtų dar labiau tai populiarinti“. UZIM 1</p> <p>„Įsitraukia jaunimas tik su aukščiau išsilavinimu“. UZIM 2</p> <p>„Vykdomuose savanorystės projektuose dalyvavo keli jaunuoliai, tai dar reikia skatinti“. UZIM 3</p> <p>„Nedaug jaunimo įsitraukia į savanorišką veiklą“. UZIM 7</p> <p>„Nedaug jaunimo dalyvauja savanoriškoje veikloje.“ UZIM 6</p>

Interviu rezultatai rodo, kad Pakruojo rajone yra nemažai jaunimo, kuris įsitraukia į savanorišką veiklą, tačiau dauguma specialistų teigė, kad savanoriškumą dar reikia skatinti. Jaunuoliams trūksta informacijos apie savanorišką veiklą, kaip teigė vienas specialistas „nemažai jaunų žmonių savanoriauja, tačiau reikėtų dar labiau tai populiarinti“, kitas specialistas pabrėžė, kad dalyvauja tik jaunimas su aukščiau išsilavinimu, tai rodo, kad mažai jaunimas žino apie naudą, kurią jis gali gauti savanoriaudamas.

Vienuolikta kategorija. Informantai iš savivaldybės ir savivaldybės institucijų įvardijo naujas jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptis Pakruojo rajono savivaldybėje (žr. 22 lentelę)

22 lentelė

Naujos jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptys

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Naujos jaunimo užimtumo politikos kryptys	Bendradarbiavimas	„Aktyviau bendradarbiauti su verslo organizacijomis“. UZIM 1
	Nauja koncepcija	„Kuriama nauja koncepcija koordinuoti veiksmus visų rajono teritorijoje esamų organizacijų, turės teigiamus rezultatus“. UZIM 2
	Verslumo skatinimas	
	Darbo įgūdžių įgijimas	
	2014-2020 m. vietos plėtros strategijos	„Jaunimas turėjo galimybę įvertinti jiems skirtas programas ir išrinkti geriausias iš visų siūlomų“. UZIM 5
	Savanorystė	„Trūsta savanoriškumo skatinimo“ UZIM 6

		„Turėtų būti privaloma programa bendrojo lavinimo mokyklose „Visuomenei naudingas darbas“, nuo 1 klasės, kad vaikai suprastų savanoriavimo svarbą, lyderystę, pilietiškumą, mokykla turėtų tobulinti bendrąsias kompetencijas, ne tik teikti akademines žinias“. UZIM 7
--	--	---

Kaip matyti iš 22 lentelės specialistų nuomonės išsiskyrė. Du specialistai įvardijo savanorystę kaip naują užimtumo politikos įgyvendinimo kryptį, tad galima daryti išvadą, kad savanorystė Pakruojo rajone dar nėra labai populiarė, tačiau veiksminga priemonė užimtumui didinti, kuriai dar turi būti skiriamas didelis dėmesys. Vienas specialistas įvardijo bendradarbiavimą su verslo atstovais kaip naują jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptį, tai dar kartą įrodo, kad rajone nevisi sistemos dalyviai įsitraukia į politikos įgyvendinimą. Taip pat antrasis specialistas teigė, kad kuriama nauja koncepcija su jaunimu dirbančių organizacijų veiksmams koordinuoti padės įgyvendinti jaunimo užimtumo politiką rajone. Sukurta teisinė bazė ir institucijų sistema nėra visiškai veiksminga. Kiti specialistai įvardijo verslumo skatinimą ir darbo įgūdžių įgijimo rėmimą. Tai nėra naujos užimtumo politikos kryptys, bet specialistų atsakymai rodo, kad esamos priemonės nėra visiškai įgyvendinamos. Apibendrinant galima teigti, kad nėra pilnai panaudojamos esamos priemonės užimtumui didinti, todėl tik išnaudojus esamas priemones, galima ieškoti naujų būdų užimtumui didinti. Specialistai naujų darbo vietų kūrimo neįvardijo kaip naujos jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo krypties, nors ši priemonė turėtų didelę įtaką užimtumui rajone.

Dvylikta kategorija. Nuo skiriamų lėšų kiekio priklauso jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimas Pakruojo rajone (žr. 23 lentelę).

23 lentelė

Lėšos, skiriamos jaunimo užimtumo politikai

Kategorija	Subkategorija	Citatos
Lėšos, skiriamos jaunimo užimtumo politikai	Skiriamų lėšų pakanka	„Lėšų pakanka. Veikia smulkiojo ir vidutinio verslo rėmimo fondas. Kiek vienais metais skiriama lėšų jaunimo organizacijų veiklos projektams“. UZIM 1 „Šiuo metu skiriamų lėšų pakanka, tik suaugusiųjų profesiniam mokymui turi būti skiriamos lėšos ilgesniam laikui“. UZIM 2 „Vykdomi ES finansuojami projektai, lėšų pakanka“. UZIM 3 „Savivaldybė kiekvienais metais skiria lėšų jaunimo projektinei veiklai“. UZIM 4

		<i>„2014 – 2020 m. vietos plėtros strategijai bus numatytos lėšos jaunimo užimtumui“.UZIM 5</i>
	Skiriama per mažai lėšų	<i>„Nėra pakankamai skiriama lėšų. Žmonės, kurie dirba šioje srityje patys savanoriškomis idėjomis, skiria pastangas, kurių dėka užimtumas didėja“ UZIM 6 „Manau, nepakankamai. Bet labai daug priklauso ir nuo pačio jaunimo poreikių, iniciatyvos“. UZIM 7</i>

Taigi dauguma informantų teigė, kad skiriama pakankamai lėšų, rajone remiami įvairūs projektai, verslo rėmimo fondai, tačiau nėra kalbama apie naujų darbo vietų kūrimą, todėl ir lėšų šiai priemonei nėra skiriama. R. Juškienė (2013), cituodama R. Rudzkį (2012), teigia, kad reikia ne gigantiškų projektų, o investicijų į tas sritis, kuriose greitai būtų kuriamos darbo vietos“. Nevisos jaunimo užimtumo sritys yra pakankamai finansuojamos, tačiau su jaunimu dirba gabūs, kūrybingi žmonės, kurie savo pastangomis didina užimtumą Pakruojo rajone.

Apibendrinus tyrimo duomenis, galima išskirti jaunimo užimtumo politikos tobulinimo kryptis. Reikėtų pabrėžti, kad esamos jaunimo užimtumo priemonės nėra pilnai išnaudojamos, pavyzdžiui, savanorystė. Taip pat tyrimo metu specialistai, kaip naują jaunimo užimtumo politikos kryptį, įvardijo jau esamas priemones: bendradarbiavimas, savanorystė, darbo įgūdžių įgijimas. Jaunimas yra mažai motyvuotas, trūksta jaunimo dalyvavimo. Pirmiausiai, esamų priemonių įgyvendinimas galėtų paskatinti imtis naujų jaunimo užimtumo priemonių plėtojimo. Atsižvelgiant į specialistų nuomonę, galima daryti išvadą, kad savanorystės, verslumo ir darbo įgūdžių įgijimo plėtojimas galėtų būti naujos jaunimo užimtumo politikos kryptys Pakruojo rajone. Interviu metu mažai buvo akcentuojamas naujų darbo vietų kūrimas, tačiau tai efektyviausia priemonė jaunimo užimtumui didinti rajone.

IŠVADOS

Išvados, išplaukiančios iš teorinio tyrimo konteksto:

1. Viešosios politikos sampratą įvairūs autoriai apibūdina skirtingai, tačiau apibendrinus pateiktas autorių nuomones, galima teigti, kad valdžios priimti sprendimai formuoja jaunimo užimtumo politiką Lietuvoje. Nors skirtingi autoriai neigiamai vertina politikos įgyvendinimo modelį, tačiau jis palengvina viešosios politikos suvokimą, ir prasideda nuo problemos identifikavimo, o baigiasi veiklos įvertinimu.
2. Apžvelgta jaunimo užimtumo padėtis skirtingose savivaldybėse parodė, kad kiekviena savivaldybė yra savita, turi savo privalumų ir trūkumų, todėl turi būti taikomos tik tos priemonės, kurios yra veiksmingos tai savivaldybei. Nors jaunimo užimtumo padėtis, palyginti 2012 m., 2013 m., ir 2014 m., gerėja, tačiau dar yra daug neužimto jaunimo. Didelę grėsmę kelia jaunimo skaičiaus mažėjimas kaime.
3. Jaunimo politiką sudaro skirtingos, jaunam žmogui labai svarbios, sritys, kurias prižiūri ir organizuoja kelios pagrindinės institucijos, veikiančios kaip įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia. Jaunimo politika įgyvendinama pagal 9 principus, kurių pagrindiniai yra net tik institucijų ir organizacijų, įgyvendinančių jaunimo politiką, bet ir pačio jaunimo dalyvavimas, bendravimas ir bendradarbiavimas. Jaunimo politika teisiškai yra tinkamai reglamentuota šalies ir savivaldybių lygmeniu, tačiau nėra nė vieno įstatymo, kuris reglamentuotų tik jaunimo užimtumo politiką. Jaunimo užimtumo politikos įstatymas apibrėžtų veiksmus, kuriais turėtų vadovautis institucijos, įgyvendinančios jaunimo užimtumo politiką.
4. Darbe nagrinėti autoriai užimtumo sąvoką apibūdina panašiai, todėl galima daryti išvadą, kad užimtumas yra darbinė veikla, kuri duoda žmogui pajamų. Užimtumui didelę įtaką turi išoriniai veiksniai, pavyzdžiui, politika, teisinė sistema, švietimo sistema, rinkos ekonomika ir kt., todėl valstybės vykdoma viešoji politika lemia užimtumo lygį Lietuvoje. 2002 m. Vietos savivaldos įstatymo pakeitimas turėjo didelės įtakos jaunimo užimtumo politikos plėtojimui vietos savivaldoje. Atsirado politikos įgyvendinimo sistema, į kurią įsitraukia nemažai institucijų ir organizacijų, atliekami tyrimai savivaldybių mastu. Jaunimo reikalų koordinatoriui tenka didelė atsakomybė rūpintis jaunimu rajone.
5. Įvertinus situaciją teoriškai Lietuvos jaunimo užimtumo politikos priemonių ir prioritetų atžvilgiu nustatyta, kad įgyvendinama nemažai priemonių, skirtų jaunimo įsidarbinimo galimybės didinti, verslumui skatinti, darbo patirčiai stiprinti. Nuo 2014 m. pradėta įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyva turi didelį potencialą didinant jaunimo užimtumą.

Išvados, išplaukiančios iš empirinio tyrimo:

6. Tyrimas parodė, kad Pakruojo rajone įgyvendinama jaunimo užimtumo politikos sistema nukreipta į glaudesnę tarpinstitucinę ir tarpsektorinę bendradarbiavimą. Rajone sukurta teisinė bazė reglamentuojanti jaunimo užimtumo didinimą rajone. Vis tik, nors jaunimo politikos įgyvendinimas Pakruojo rajone buvo įvertintas 4,5 balo iš 5 galimų, tačiau statistiniai duomenys patvirtina, jog jaunimo kiekvienais metais vis mažėja, kelia grėsmę rajono demografiniai situacijai.
7. Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino, kad, nepaisant siekiamybės aktyviau įtraukti įvairias institucijas ir organizacijas į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą, ne visos jos prisideda prie jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajone, trūksta bendradarbiavimo tarp institucijų, skiriama nepakankamai dėmesio tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimui.
8. Specialistai kaip efektyviausią priemonę jaunimo užimtumui didinti įvardija savanorystę. Tyrimo metu beveik visi specialistai įvardijo jau esamas priemones kaip naujas jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptis.
9. Yra labai daug informacijos apie programas ir priemones jaunimui, tačiau šios informacijos negalima rasti vienoje vietoje, ji nesusisteminta. Trūksta jaunimo dalyvavimo ir motyvacijos dalyvauti projektuose ir programose. Nors jaunimo užimtumui skatinti skiriama pakankamai lėšų, tačiau naujų darbo vietų kūrimas nėra prioritetinga priemonė rajone.

Pagrindinis gynamasis teiginys, kad Lietuvoje nacionaliniu mastu yra sukurta institucinė sistema jaunimo užimtumo politikai įgyvendinti, tačiau sistemoje apibrėžtos priemonės vietos savivaldoje nėra optimaliai panaudojamos. buvo patvirtintas.

REKOMENDACIJOS

Atlikus mokslinės literatūros analizę ir kokybinį tyrimą Pakruojo rajone, galima jaunimo užimtumo politiką įgyvendinančioms institucijoms ir organizacijoms pateikti šias rekomendacijas:

1. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimo metu paaiškėjo, jog ne visos institucijos įsitraukia į jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimą rajone, siūloma organizuoti susitikimus su visais jaunimo užimtumo politikos sistemos dalyviais, kuriuose būtų aptariamose jaunimo užimtumo problemos rajone. Susitikimuose visos institucijos ir organizacijos galėtų artimiau susipažinti, teikti idėjas, pasiūlymus.
2. Šiuo metu skirtingos institucijos teikia informaciją apie jų siūlomas programas, projektus ir kitą aktualią informaciją. Vis dėl to jaunimas mažai žino apie joms skirtas priemones. Informacijos tiek daug, kad jos net sunku surasti. Todėl siūloma sukurti paskyrą viename populiariausių socialinių tinklų – „Facebook“. Taip visa aktuali informacija būtų vienoje vietoje, jaunimas galėtų ja dalytis, komentuoti. Tai nieko nekainuotų, už informacijos skelbimą būtų atsakingas Pakruojo atvirasis jaunimo centras.
3. Tyrimo metu nustatyta, kad savanorystė Pakruojo rajone dar mažai plėtojama ir tai, kaip nurodo specialistai, gali būti nauja jaunimo užimtumo politikos įgyvendinimo kryptis, todėl siūloma daugiau dėmesio skirti savanorystei rajone. Daugiau reklamos, sėkmingi savanorystės pavyzdžiai gali įkvėpti kitus jaunus žmones savanoriauti.
4. Darbo įgūdžių įgijimas taip pat prioritetinga priemonė rajone. Siūloma institucijoms ir organizacijoms nors vieną kartą per savaitę priimti jauną, motyvuotą, kvalifikaciją turintį, tačiau bedarbį jauną žmogų į savo darbą. Čia jaunuolis galėtų įgyti praktinių įgūdžių darbo vietoje, gilinti savo žinias ir gebėjimus. Taip jaunuolis galėtų savo gyvenimo aprašyme įrašyti, kad turi patirties šioje srityje, o darbdavys, atsiradus darbo vietai, pasirinkti geriausią jaunąjį specialistą.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Mokslinė literatūra ir straipsniai:

1. Aleksandravičius A., Raupelienė A. (2012). *Lietuvos strateginio planavimo dokumentų vertinimas užimtumo didinimo ir darnaus darbo vietų vystymo srityse*. Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir infrastruktūros plėtrai. ISSN 1822–6760. Prieiga per internetą: http://vadyba.asu.lt/30/ManagementKaunas_590.pdf. [žiūrėta 2014-11-02].
2. Andriušaitienė D., (2007). *Depresinių šalies regionų darbo rinkos plėtra*. Daktaro disertacija. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20080108_110423-15816/DS.005.0.01.ETD. [žiūrėta 2014-11-02].
3. Bajoriūnienė I. S., Patašienė I., Bieliūnaitė E., Stanionytė S., Zaburaitė D., (2011). *Kaimo jaunimo nedarbas ir jo pasekėms*. Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje. ISSN 2029-8846. Prieiga per internetą: http://su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/Kaimas/2011_2/bajaruniene_patasiene_zitkiene .pdf. [žiūrėta 2014-06-11].
4. Ceinoriūtė A. (2012). *Jaunimo verslumo skatinimo priemonės Lietuvoje*. Kauno kolegija. Prieiga per internetą. <https://ojs.kauko.lt/index.php/stmd/article/viewFile/255/254>. [žiūrėta 2014-10-15].
5. Czaputowicz J., (2007). The Influence of Globalisation Upon Public Governance. *Viešasis administravimas*. Nr. 1 – 2.
6. Cibulskienė D. Tījūnienė R. (2010). *Mokslininkų, tyrėjų organizacijų ir verslo sektoriaus bendradarbiavimo modelis*. Šiaurės Lietuva.
7. Dumčiuvienė D., Stravinskas T., 2012. *Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui*. Kauno technologijos universitetas. ISSN 2029-9338. Prieiga per internetą: <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/viewFile/2999/2076>. [žiūrėta 2014-10-15]
8. Gorlich, D., Stepanok, I., Al-Hussami, F. (2013). *Youth Unemployment in Europe and the World: Causes, Consequences and Solutions*. Econstor [žiūrėta 2014-12-23]. Prieiga per internetą: <<https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/70102/1/735082359.pdf>>.
9. Juknevičienė V. (2006). *Žmogiškųjų išteklių plėtra regionų plėtros vadybos aspektu*. – Šiauliai.
10. Jurjonienė, G. (2011). *Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa: rengimo kontekstas, siūlomi strateginiai sprendimai ir laukiami rezultatai*. In *Viešasis*

- administravimas Lietuvoje. 2011 metų apžvalga. Prieiga per internetą: vakokybe.vrm.lt/get.php?f.575. [žiūrėta 2013-12-15].
11. Juškienė R., (2013). Jaunimo integracijos į darbo rinką skatinimas Šiaulių apskrityje. Šiaulių darbo dirža. Prieiga per internetą: http://su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/Kaimas/2013_5/juskiene.pdf. [žiūrėta 2015-04-14].
 12. Jaunimo politika. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Prieiga per internetą: <http://www.jrd.lt/jaunimo-politika>. [žiūrėta 2014-02-12].
 13. *Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse lyginamosios ataskaitos analizė*. Prieiga per internetą: ijpp.lt/file/LYGINAMOJI_ANALIZE_1.pdf. [žiūrėta 2014-11-20].
 14. Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Lietuvoje. (2010). *Jaunimo politika Lietuvoje*. Vilnius: UAB Baltijos kopija.
 15. Kavaliauskaitė V., Jucevičius R., 2009, *Viešojo ir privataus sektorių partnerystės svarba realizuojant regiono konkurenciją*. Ekonomika ir vadyba. Prieiga per internetą: <http://www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/viewFile/9475/4800>. [žiūrėta 2014-11-11].
 16. Kardelis K., (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai. Prieiga per internetą: <http://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai#scribd>. [žiūrėta 2015-04-11].
 17. Kiznis, M. (2007). *Pirmieji regioninės jaunimo politikos žingsniai*. Po skėčiu.
 18. Kiurienė V., (2014). Viešojo valdymo pokyčiai ir jų įtaka vietos savivaldai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės Šiaulių apskrityje tarnyba, Šiaulių universitetas.
 19. Kučikas, A. (2007). *Savivaldybių vaidmuo jaunimo politikos raidos perspektyvoje*. Po skėčiu, 2(68),
 20. Kučikas, A. (2005). *Savivaldybių jaunimo politikos gairės. 2003 – 2005 metų patirtis ir įžvalgos*. Vilnius: Valstybinės jaunimo reikalų taryba.
 21. Luobikienė, I. (2002). *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija
 22. Makštutis, A., Vijeikis, J., 2008. *Jaunimo įsidarbinimo problemos Lietuvoje*. Vadyba: mokslo tiriamieji darbai.
 22. Martinkus, B., Beržinskienė, D. (2005). *Lietuvos gyventojų užimtumo ekonominiai aspektai*. Kaunas: Technologija.
 23. Moskvina, J., Okunevičiūtė-Neverauskienė, L. (2011). *Aktyvi darbo rinkos politika: teorija ir praktika*. Vilnius: Technika.

24. Nakrošis, V., Vilpišauskas R., 2005. *Ko verta politika? Viešosios politikos vertinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje*. Vilnius: Eugrimas.
25. Okunevičiūtė – Neverauskienė L., Šlekienė K., 2008. *Nevyriausybinų organizacijų įtaka jaunimo integracijai į darbo rinką*. Prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2008/4/10-21.pdf>. [žiūrėta 2014-11-15].
26. Pauliukevičiūtė, A. (2010). *Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bei kultūros valdymas/Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbai*. Kaunas: Kauno technologinis universitetas.
27. Puškorius S., (2006). *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas*. Mykolo Romerio universitetas.
Prieiga per internetą: www.mruni.eu/lt/mokslas/leidyba/leidiniai/dl_n.php?sfile=103917. [žiūrėta 2014-12-21].
28. Raipa A., 2002, *Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika*. KTU. Prieiga per internetą: <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/vpa/z1/1648-2603-2006-nr1-11.pdf>. [žiūrėta 2014-02-11].
29. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
30. Smalskys V., 2010, *Viešasis valdymas*. Mykolo Romerio universitetas.
31. Skusevičius D., Lumbytė A., 2009. *Regioninė jaunimo politika*. Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba.
32. Šlekienė K., Okunevičienė – Neverauskienė L., 2008, *Nevyriausybinų organizacijų įtaka jaunimo integracijai į darbo rinką*. Filosofija. Socialologija.
33. Šilinskė, S. (2009). Gyventojų užimtumas Lietuvoje: lyčių lygybės aspektas: magistro baigiamasis darbas. – Vilnius: MRU. Prieiga per internetą: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20100224_141019-90149/DS.005.0.01.ETD. [žiūrėta 2014-12-20].
34. Šarkutė L., 2009. Sprendimų priėmimų samprata ir tyrimų tradicijos. Sociologija. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/view/6089>. [žiūrėta 2014-12-10].
35. Tidikis R. (2003). *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius. Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.
36. Zakarevičius P., Gedvilaitė-Moan A., (2010). *Strateginio planavimo ypatumų viešajame sektoriuje teoriniai aspektai*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Prieiga per internetą:

- <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171792148/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>. [žiūrėta 2014-11-15].
37. Žemaitaitytė I., 2006. *Jaunimo nusikalstamumo prevencija: neformaliojo ugdymo aspektas*. Socialinis darbas : mokslo darbai.
38. Židonis Ž., 2012. *ES struktūrinių fondų parama Lietuvos jaunimo verslumui skatinti: valstybės intervencijos logikos rekonstrukcija*. ISSN 2029-2872. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/en/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id. [žiūrėta 2015-01-21].
39. Žydžiūnaitė, V. (2011) *Baigiamojo darbo rengimo metodologija. Mokomoji knyga*. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_metodologija.pdf. [žiūrėta 2014-11-27].

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas 2014 m. spalio 1 d. Nr. 2V-135. „Dėl jaunimui teikiamų paslaugų aprašo“. Prieiga per internetą [www.jrd.lt/uploads/Jaunimo%20garantijos/2V-135-\(1.4\).PD](http://www.jrd.lt/uploads/Jaunimo%20garantijos/2V-135-(1.4).PD). [žiūrėta 2015-02-02].
2. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (Žin., 2003, Nr. 119-5406). Valstybės žinios.[žiūrėta: 2013-03-30]
3. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas (Žin., 2006-06-30, Nr. 73-2762). Valstybės žinios. [žiūrėta 2014-02-25].
4. Lietuvos jaunimo politikos Baltoji knyga. [interaktyvus], [žiūrėta: 2013-04-25]. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/Puslapiai/jaunimo_politika.aspx.
5. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. A1-157 „Dėl jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo metodikos ir jaunimo politikos savivaldybėse kokybės vertinimo aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2008, Nr. 60-2273.
6. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. A-11. „Dėl regioninės jaunimo politikos stiprinimo 2015-2017 m. veiksmų plano patvirtinimo. Teisės aktų duomenų bazė www.litlex.lt. [žiūrėta 2015-02-03].
7. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. Valstybės žinios, 2012-12-20, Nr. 149-7630. [žiūrėta 2013-05-24].

8. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. (Žin. 1994-07-20, Nr. 55-1049). Valstybės žinios. [žiūrėta 2013-05-24].
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gruodžio 1 d. nutarimas Nr. 1715 „Dėl Nacionalinės jaunimo politikos 2011-2019 m. plėtros programos patvirtinimo“. Žin. 2010-12-04, Nr. 142-7299. [žiūrėta 2014-04-02].
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 27 d. Nr. I-1413 nutarimas „Dėl valstybinės jaunimo politikos koncepcijos“ Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2DEF7F026CCB>. [žiūrėta 2014-10-16].
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. spalio 1 d. Nr. 1047 nutarimas „Dėl Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008-2012 m. programos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FB3145DA56C6>. [žiūrėta 2014-10-16].
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 8 d. nutarimas Nr. 529 „Dėl Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo 2001-2004 m. programos patvirtinimo. Žin. 2001-05-11, Nr. 40-1404. [žiūrėta 2014-10-16].
13. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. rugpjūčio 19 d. įsakymas Nr. A1-416 „Dėl jaunimo garantijų iniciatyvos tvarkos aprašo“ Prieiga per internetą: <https://www.ldb.lt/jaunimui/naudinga/JaunimoGarantijos/2014-08-19%20D%C4%97I%20JGI%20%C4%AFgyvendinimo%20tvarkos%20apra%C5%A1o.pdf>. [žiūrėta 2014-10-16].
14. Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2013 m. sausio 24 d. sprendimas Nr. T-18 „Dėl jaunimo problemų sprendimo Pakruojo rajono savivaldybėje 2013-2018 m. plano patvirtinimo“ Prieiga per internetą: <http://www.pakruojis.lt/files/taryba/2013/TS2013012418.pdf>. [žiūrėta 2015-02-25].
15. Pakruojo rajono savivaldybės tarybos 2005 m. balandžio 21 d. sprendimas Nr. T-137 „Dėl Pakruojo rajono savivaldybės jaunimo politikos koncepcijos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <http://www.pakruojis.lt/files/taryba/2005/TS20050421137.pdf>. [žiūrėta 2015-02-25].
16. Pakruojo rajono savivaldybė 2014-2020 strateginis plėtros planas. Prieiga per internetą: <http://www.pakruojis.lt/files/veikla/2014-2020%20SPP.pdf>. [žiūrėta 2015-02-25].
17. Pakruojo rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2014 m. liepos 1 d. įsakymas Nr. AP-173 „Jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybės aprašas. Prieiga per internetą: <http://www.pakruojis.lt/index.php?3350082132>. [žiūrėta 2015-02-25].

Internetiniai šaltiniai:

1. Jaunimo reikalų departamentas <http://www.jrd.lt/>.
2. Jaunimo reikalų departamento metinis pranešimas (2013). Jaunimo problemų sprendimo planų rengimas vietos ir nacionaliniu lygmeniu. Prieiga per internetą:
3. Jaunimo politika Lietuvoje. Prieiga per internetą:
http://www.jrd.lt/uploads/dokumentai/jrd/jaunimo_politika/Jaunimo%20re...a%20Lietuvoje.pdf. [žiūrėta 2013-05-24].
http://ijpp.lt/file/JRD_MetinisPranesimas2013_FINAL.pdf. [žiūrėta 2014-08-12].
4. Jaunimo politikos įgyvendinimo Pakruojo rajono savivaldybėje kokybės vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://ijpp.lt/file/26_Pakruojo_r_ataskaita_.pdf. [žiūrėta 2015-01-25].
5. Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
<http://www.ldb.lt/Informacija/Puslapiai/default.asp>
6. Lietuvos Statistikos departamentas. Pakruojo rajono gyventojų skaičius.
<http://osp.stat.gov.lt/temines-lenteles19>. [žiūrėta 2015-02-20].
7. Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Jaunimo situacija darbo rinkoje. Prieiga per internetą.
<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2958/Jaunimo%20situacijos%20darbo%20rinkoje%20ap%C5%BEvalga,%202014%20m.%20I%20pusmetis.pdf>. [žiūrėta 2014-12-15].
8. Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis (2014). Prieiga per internetą:
<http://www.esparama.lt/2014-2020-laikotarpis/diskusijos>
9. Lietuvos Statistikos departamentas. Jaunimo statistinis portretas
http://osp.stat.gov.lt/documents/10180/259432/Lietuvos_jaunimo_statistinis_portretas.pdf
[žiūrėta 2014-12-15].
10. Pakruojo rajono savivaldybė <http://www.pakruojis.lt/>.
11. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija <http://www.socmin.lt/lt/titulinis.html>.
12. Šiaulių teritorinės darbo biržos 2014 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą:
<http://www.ldb.lt/TDB/Siauliai/Apie/Documents/Siauliu%20TDB%202014%20m%20veiklos%20ataskaita.pdf>. [žiūrėta 2015-02-20].
13. Šiaulių teritorinės darbo birža. Jaunimo situacija darbo rinkoje. Prieiga per internetą:
<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Publikacijos/Attachments/2958/Jaunimo%20situacijos%20darbo%20rinkoje%20ap%C5%BEvalga,%202014%20m.%20I%20pusmetis.pdf>. [žiūrėta 2015-02-20].

14. Šiaulių teritorinės darbo biržoje jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimas. Prieiga per internetą:https://www.ldb.lt/TDB/Siauliai/Apie/Documents/Jaunimo%20situacija%20ir%20JGI%20rezultatai_14-07.pdf. [žiūrėta 2015-02-20].